

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

20^e JAARGANG

WOENSDAG 4 DECEMBER 1935

No. 1040

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Aangeleekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No.
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
jaar. Losse nummers 50 cents. Economisch-Statistisch
Kwartaalbericht f 1.—. Leden en donateurs ontvangen
het weekblad en het Kwartaalbericht gratis en een reductie
op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
PERSPECTIEVEN door Prof. Dr. N. J. Polak	1062
Eenige beschouwingen over de gevolgen van de thee- restrictie voor Nederlandsch-Indië	1062
„Flora, Heemstede 1935” door H. J. Voors	1063
De uitkomsten der beroepstelling 1930 door T. van den Brink	1066
De economische toestand van Rotterdam in het derde kwartaal van 1935 door Mr. W. F. Lichtenauer	1067
Spoorwegtekorten door Prof. Dr. W. C. Mees R.Azn.	1068
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
De Zuid-Afrikaansche Resevebank door Prof. Dr. C. G. W. Schumann	1069
AANTEKENINGEN:	
Speciaal nummer van Economisch-Statistische Be- richten	1071
Bepanking van de bankiersfunctie van de brouwe- rijen in Duitschland	1071
INGEZONDEN STUKKEN:	
Kan de Twentsche textielindustrie met Lancashire concurreren in Afrika? door M. Westerdijk	1072
BOEKAANKONDIGINGEN:	
Paul Einzig: Bankers, Statesmen and Economists	1073
ONTVANGEN BOEKEN	1073
STATISTIEKEN	1073—1076
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

BERICHT.

(Prijsverlaging van het weekblad Economisch-
Statistische Berichten. Uitbreiding van het
Kwartaalbericht tot een Maandbericht.)

De directie van het Nederlandsch Economisch In-
stituut heeft besloten met ingang van 1 Januari 1936
het weekblad Economisch-Statistische Berichten te
scheiden van de conjunctuurberichten van het Neder-
landsch Economisch Instituut, welke tot nu toe ver-
schenen in den vorm van het Economisch-Statistisch
Kwartaalbericht. Beide zullen voortaan afzonderlijk
verkrijgbaar worden gesteld.

Om ten volle rekening te kunnen houden met de
hooge eischen, welke in een tijd als deze worden ge-
steld aan vroegtijdige en regelmatige beschouwingen
over de internationale conjunctuur, hebben wij beslo-
ten onze conjunctuuroverzichten niet meer driemaan-
delijks, doch maandelijks te laten verschijnen, met
dien verstande, dat om de drie maanden een omvang-
rijker nummer dan het gewone maandbericht het ka-
rakter van de tot heden uitgegeven kwartaalberich-
ten zal behouden. De totale omvang van de conjunc-
tuurberichten zal door deze wijziging vrij aanzienlijk
worden uitgebreid. Het zal hierdoor mogelijk zijn
meer aandacht aan allerlei andere conjunctuurver-
schijnselen te schenken.

De abonnementsprijs van het weekblad Economisch-
Statistische Berichten zal, bij gelijken omvang en
gelijk karakter als tot heden, gesteld worden op
f 16,— per jaar. De prijs van een afzonderlijk abon-
nement op het nieuwe Economisch-Statistisch Maand-
bericht zal f 5,— per jaar bedragen. De abonnements-
prijs van beide organen samen is gesteld op f 20,—
per jaar. De abonné's ontvangen dus in het vervolg
voor f 20,— beide tijdschriften, tenzij zij vóór 31 De-
cember 1935 den wensch kenbaar maken, alleen het
weekblad voor f 16,— of alleen het maandbericht
voor f 5,— te willen ontvangen.

Donateurs en Leden van het Nederlandsch Econo-
misch Instituut ontvangen zoowel het weekblad als
het maandbericht gratis.

Deze wijziging, die enerzijds een prijsverlaging
beteekent, anderzijds de mogelijkheid biedt om voor
den ouden prijs naast het weekblad een maandbericht
in plaats van een kwartaalbericht te ontvangen, vloeit
voort uit ons streven, ons zoowel financieel als
redactioneel aan de gewijzigde tijdsomstandigheden
aan te passen.

Te dezer plaatse betuigen wij gaarne onzen dank
aan de firma Nijgh & Van Ditmar, welke door haar
medewerking de prijsverlaging van het weekblad en de
uitbreiding van het conjunctuurbericht mogelijk
heeft gemaakt.

PERSPECTIEVEN.

Kanonnen schieten steeds verder. Elke verdere stap op deze ontwikkelingsweg dwingt alle staten tot vernieuwing hunner artillerie-uitrustingen, want de bruikbaarheid van het oude materiaal vermindert door de verhoging van de capaciteit van nieuwe stukken.

Vliegtuigen worden steeds sneller, krijgen steeds meer laadvermogen voor bommen en steeds meer behendigheid in het ontwijken van belagers. Ook vliegtuigen en luchtdoelgeschut verouderen daardoor spoedig. Met oorlogsschepen is het evenzo.

Spoedige veroudering vereist spoedige vernieuwing, dus afschrijving in snel tempo. Dat is iederen ondernemer en iederen bedrijfsadviseur overduidelijk.

De verruiming van het technisch perspectief van de moderne bewapening verenigt tegelijkertijd het financiële perspectief.

De Minister van Defensie a.i. acht het nodig, onze landverdediging modern toe te rusten. Daarvoor is in vier jaren tijds f 53½ miljoen nodig, waarvan f 23½ miljoen in 1936.

Wij zijn niet bevoegd te beoordelen, of deze uitgaven noodzakelijk zijn. Wij zijn bereid, zulks op gezag aan te nemen. Zijn ze nodig, dan moeten ze ook geschieden: het bestaan van ons volk als zelfstandige gemeenschap is ermede gemoeid. Behoud van eigen bestaan en instandhouding van de soort zijn belangen van de allereerste orde; uitgaven dáárvoor gaan vóór vele andere.

De uitgaven geschieden voornamelijk om oorlogsschepen, kanonnen en vliegtuigen, alles met toebehoren, aan te schaffen. Gezien de snelle veroudering moet men spoedig nieuwe uitgaven ter vervanging of vernieuwing doen. De uitgaven behoren dus in één jaar, of desnoods in enkele jaren te worden afgeschreven. Ze behoren, in de vier jaren, waarin de uitgaven geleidelijk worden gedaan, op de gewone dienst thuis.

De gewone dienst kan deze uitgaven volgens de Ministers van Defensie a.i. en van Financiën echter niet dragen, weshalve zij voorstellen, de uitgaven over twintig jaren te verdelen met een jaarlijkse annuïteit van f 3½ miljoen.

Deze verdeling geschiedt door een ingewikkeld stel boekingen. Er wordt ingesteld een Fonds, dat van het Rijk een bijdrage ontvangt van 3½ en een voorschot van 20 miljoen. Het Fonds boekt die bijdrage als gewone, het voorschot als kapitaalontvangst. Terecht worden de uitgaven ad 23½ miljoen voor aanschaffing van nieuw oorlogsmaterieel ten laste van de gewone dienst van het Fonds gebracht. Deze gewone dienst zou nu met een tekort van 20 miljoen sluiten, ware het niet, dat de kapitaaldienst van het Fonds een bijdrage aan de gewone dienst van hetzelfde Fonds toestond van juist de 20 miljoen, die deze dienst te kort komt en die gene van het Rijk voorgesloten krijgt.

Eenvoud is het kenmerk van het ware. De boekingen via het Fonds nemen de eenvoud en daardoor het ware inzicht weg. De aanschaffing geschiedt ten laste van een gewone dienst en niettemin is het een kapitaaldienst, die ze financiert. De kosten worden bestreden uit leninggeld en toch neemt de nettoschuld van het Rijk schijnbaar niet toe, want dit verkrijgt tegelijk met zijn schuld een evengrote vordering op het Fonds. Men vergeet zo licht de achterstand, als men die niet meer ziet.

Men vergeet de achterstand niet, als men het Fonds er buiten laat en de uitgaaf eenvoudig ten laste van de gewone dienst der Rijksbegroting brengt. Dan zal de Rijksrekening met een tekort sluiten. Materieel verandert dit voor het oogmerk niets, want ook een tekort wordt door leninggeld gefinancierd.

Gevolgen heeft zulk een eenvoudige en ware verantwoording slechts in drie opzichten. Ten eerste belast men dan niet blindelings twintig jaar lang het budget met 3½ miljoen, die spoedig zullen komen bovenop de uitgaven voor vervanging en vernieuwing

van de nu aan te schaffen verdedigingsmiddelen. Ten tweede dwingt boeking op gewoon tot zuinigheid elders in het heden en in de naaste toekomst, ook als de Rijksfinanciën er eens wat gunstiger gaan uitzien. Deze beide gevolgen pleiten voor boeking op de gewone Rijksdienst.

Het derde gevolg wijst schijnbaar in andere richting. Boekt men op gewoon, dan vertoont de Rijksbegroting het tekort. Tot dusverre sloot zij bijna, althans op papier, doordat een aantal bezuinigingen en vermeerderingen van inkomsten in perspectief reeds waren meegerekend en een aantal reële lasten naar een verder perspectief werden verschoven. In dezelfde lijn ligt deze Fondsgedachte.

Maar is het verantwoord, op deze weg verder te gaan? Het crediet schraagt men er op de duur niet mee. Uitstel van verplichtingen bij het Rijk opent een somber perspectief voor het komende geslacht, op welks schouders de lasten worden afgewenteld. En voor het heden leidt dat uitstel tot het verslappen van de drang naar tijdige sanering — op de ene of op de andere wijze — welke noodzakelijk is om het levende en vooral het opgroeiende geslacht weer een enigszins hoopvol perspectief te openen. P.

EENIGE BESCHOUWINGEN OVER DE GEVOLGEN VAN DE THEE-RESTRICTIE VOOR NEDERLANDSCH INDIË.

Men schrijft ons van bevoegde zijde:

Zooals bekend, trad de thee-restrictie op verlangen van de meerderheid der producenten en met medewerking der desbetreffende Regeeringen op 1 April 1933 in werking voor Nederlandsch-Indië, Britsch-Indië en Ceylon. De basis-quota, waarop de restrictie van den uitvoer werd en wordt toegepast, werden voor die landen vastgesteld op resp. 173,6 miljoen, 382,6 miljoen en 251,5 miljoen Engelsche ponden. Voor het eerste restrictie-jaar 1 April 1933—31 Maart 1934 bedroeg het restrictie-percentage 15 pCt., voor het tweede 12½ pCt. en voor het thans loopende derde restrictie-jaar 17½ pCt.

Als eerste gevolg dezer maatregelen steeg het prijsniveau van thee van ca. 26 cts. per half kilo in de Amsterdamsche veilingen in Maart 1933 (ongeveer uitkomende op een niveau van gemiddeld 16—17 cts. voor alle sorteeringen fob. Batavia) gedurende het verdere verloop van dat jaar tot ca. 44 cts. om na een kleine inzinking in de laatste maanden van dat jaar nog verder te stijgen tot ca. 47 cts. in Februari 1934.

Sindsdien echter is het met de prijzen bergaf gegaan, zoodat het Amsterdamsche prijsgemiddelde in September 1934 was ingezakt tot beneden 32 cts. (het Londensche niveau lag daar nog iets onder). Zoo ging het voort met eenige „ups and downs” tot in Maart van het loopende jaar een dieptepunt werd bereikt, liggende tusschen 28 en 29 cts., een niveau derhalve dat voor de meeste ondernemingen in Nederlandsch-Indië niet meer lonend was en zelfs de afschrijvingen niet verdiend konden worden.

Het tijdvak Augustus, September gaf echter een aanzienlijke verbetering te zien, welke zich doorzette tot medio October, doch de redenen, die hiertoe hadden geleid, bleken niet met de werkelijkheid overeen te komen. Een reactie liet niet lang op zich wachten en in ruim een maand tijds daalde het niveau met niet minder dan ca. 10 cts. per half kilo ten minste in Amsterdam, waar de prijsstijging ook het scherpst tot uiting was gekomen.

Bezien wij als barometer voor de statistische positie het Londensche voorraadjfer per ulto. October, groot 224 miljoen lbs., dan valt er inderdaad op een verbetering te wijzen: ten opzichte van het vorige jaar is er een vermindering van niet minder dan 33,4 miljoen lbs.; echter was het voorraadjfer van October 1934 ook het hoogste, dat wij de laatste jaren

beleefd hebben. Thans staan de Londensche voorraden nog op een hooger niveau dan bijv. in de jaren 1928, 1929 en 1931, doch het valt niet te ontkennen, dat — afgaande op de Londensche voorraadcijfers — de statistische positie sinds Augustus een opmerkelijke verbetering vertoont. Voor een bepaald optimisme is het echter nog te vroeg, want zeker is, dat in de laatste maanden vrij veel thee van de zichtbare voorraden naar de onzichtbare is verhuisd en de komende maanden zullen ons leeren in welke mate dit proces heeft plaats gehad.

Om ons voorloopig tot Nederlandsch-Indië te beperken kan worden gezegd, dat de thee-restrictie tot nog toe een bescheiden succes heeft opgeleverd. Men doet natuurlijk principieel verkeerd om hare resultaten uitsluitend naar den maatstaf der opbrengstprijzen te beoordeelen, want het gaat per saldo om de marge tusschen opbrengst- en kostprijs.

Deze laatste wordt sterk beïnvloed door de mate van restrictie, die iedere onderneming moet toepassen op hare eigen productie en deze is in Nederlandsch-Indië zéér sterk uiteenlopend. Om dit te verstaan, dienen wij in het kort na te gaan, hoe de interne regeling in Indië is. Voor de 5 restrictiejaren 1933/1934 t/m. 1937/1938 is door de Regeering de potentieele of standaardproductie vastgesteld. Tengevolge van de vele jonge aanplantingen, die vooral op Sumatra nog in de jaren van reeds dalende conjunctuur (1929—1932) zijn geëntameerd, is de som dezer standaardproducties van jaar tot jaar sterk gestegen, omdat deze jonge ontginningen steeds sterker tot de productie gaan bijdragen. Zoo loopt de som der standaardproducties voor de Java-ondernemingen (excl. de opkoopthee) op van 118 miljoen h.kg in 1933/34 tot 131,7 miljoen in 1937/38 (ruim 11 pCt.), terwijl Sumatra omhoog springt van 42,7 miljoen tot 59,4 miljoen (bijna 40 pCt.).

Het is derhalve duidelijk dat, om Nederlandsch-Indië aan hare internationale verplichtingen te laten voldoen en den thee-uitvoer terug te brengen tot het basisquotum *minus* het voor elk jaar overeengekomen restrictiepercentage, de interne restrictie van den uitvoer veel groter moet zijn dan het internationale percentage. Deze interne restrictie bedroeg derhalve voor 1934/35 niet minder dan 35 pCt. op de aan elke onderneming toegewezen standaardproductie (internationaal percentage 12½ pCt.) en 41½ pCt. voor 1935/36 (internationaal percentage 17½ pCt.), terwijl, als inderdaad het internationale percentage van thans ook voor 1936/37 wordt gehandhaafd, de interne restrictie wegens de inmiddels verder gestegen potentieele productie, boven de 41½ pCt. zal stijgen.

Dat hiermede ook de kostprijzen stijgen is derhalve duidelijk. Uiteraard is dit het geval voor die ondernemingen, welke voorzichtigheidshalve of om andere redenen, hare thee-arealen in 1929—1932 niet hebben uitgebreid en dus niet de hoogere intern toe te passen restrictie-percentages geheel of gedeeltelijk kunnen compenseeren door hoogere, haar toegewezen standaardproducties.

Men kan derhalve stellen, dat in het algemeen op die ondernemingen de minste lasten van de restrictie drukken, die na de „boom“-jaren het sterkst hebben uitgebreid en dat zij, die zulks niet deden en dus goed bezien ook het minst tot de noodzaak der restrictie hebben medegewerkt, den zwaarsten last te dragen hebben. Dit is o.i. bepaaldelijk een der grootste onbillijkheden, die het huidige stelsel tot uitwerking der internationale overeenkomst in Indië zelf medebrengt. Vooral de kleinere alleenstaande ondernemingen, die in 1929—1932 niet uitbreidden en dus ten volle 41½ pCt. en in het komende jaar misschien nog méér op hare voor uitvoer bestemde thee-oogsten moeten beperken, is dit een onevenredig zware last, die — terecht — als fundamenteel onbillijk wordt gevoeld.

Een kleinere, alleenstaande onderneming is n.l. niet in staat om een gedeelte van haar bedrijf praktisch stil te leggen, zooals een groot concern kan doen. Zij

is dus gedwongen om haar geheele outillage in stand te houden voor een sterk bekrompen productie en moet dus veel oneconomischer werken met een financiële drainage als onvermijdelijk gevolg, die op den duur ook voor de financieel krachtigen tot niet-be-doelde gevolgen leiden moet.

Een der hoofddoelinden, die bij de restrictie hebben voorgezet, is n.l. geweest om het Indische thee-productie-apparaat gedurende de crisisjaren zoo goed mogelijk in stand te houden. Het resultaat is echter tot heden geweest, dat inderdaad verschillende ondernemingen, die bij het begin der restrictie in moeilijkheden verkeerden, er tot nog toe het leven afgebracht hebben (en hieronder bevinden zich ook tal van grotere ondernemingen), maar in de tweede plaats, dat verschillende zelfstandige kleinere ondernemingen door de genomen maatregelen geleidelijk maar zeker in haar bestaan worden bemoedigd, en inzonderheid zij, die zoo verstandig (?) zijn geweest om, toen de economische depressie zich reeds begon af te teekenen, aan hare thee-arealen geen uitbreiding te geven.

Een tweede gevolg der uitvoerrestrictie is geweest, dat de ondernemingen, die voor een deel harer producties in het binnenland een loonend afzetgebied hadden verworven, zich thans beconcurrereerd zien door al hare zusters, omdat iedere onderneming voor haren verminderden uitvoer een compensatie is gaan zoeken in het binnenland. Het gevolg is geweest, dat de in het binnenland te betalen prijzen zoo sterk omlaag zijn gedrukt, dat zij nauwelijks de directe zelfkosten vertegenwoordigen. Hiermede is uiteraard gepaard gegaan een daling van den invoer van voor de inheemsche of Chineesche bevolking bestemde (dikwijls groene) thee uit China.

In een volgend artikel zullen wij de gevolgen der thee-restrictie buiten Nederlandsch-Indië bezien.

„FLORA, HEEMSTEDEN 1935“.

(Beschouwingen en feiten.)

Een nabeschouwing over de Internationale Bloementoonstelling „Flora 1935“, van 15 Maart—19 Mei jl. te Heemstede gehouden, in dit blad, moet aanvangen met een herinnering aan haar opzet.

1. Vervolgd werd de serie gelijksoortige tentoonstellingen, die de Alg. Vereeniging voor Bloembollencultuur periodiek — om de 10 jaar — organiseert, met de bedoeling: demonstratie van het stadium van ontwikkeling der bloembollencultuur. Dus: een gelegenheid voor onderricht van vakbeoefenaars en hun afnemers, voor vergelijking en krachtmeting met het product hunner concurrenten, voor het scheppen van orde in de sortimenten en voor het aangeven van nieuwe mogelijkheden van toepassing. Ter bevordering van dit vierledig doel werd de tentoonstelling, zoover mogelijk, ingesteld op de komst van den (buitenlandschen) wederverkooper, die de tusschenschakel vormt tusschen kweker-hier en particulier-daar. Haar doel was niet: directe gelegenheid tot verkoop. Flora 1935 had niets van een verkoopstentoonstelling!

Dientengevolge werden geen inkomsten verkregen — ook niet beoogd — uit verhuur van plaatsruimte; aan alle inzenders op het gebied, dat het onderwerp der expositie was, werd de gevraagde ruimte — zowel op terrein als in gebouwen — gratis beschikbaar gesteld.

2. Als inzenders namen deel behalve de bloembollenkwekers en -handelaren — al dan niet lid der vereeniging — boomkwekerijen en bloemisterijen uit binnen- en buitenland. Het spreekt vanzelf, dat de moeilijkheden, die het handelsverkeer tegenwoordig ondervindt haar invloed op de buitenlandsche deelneming geducht deden gevoelen. Dat niettemin uit Engeland, Amerika, België en Zwitserland kleinere inzendingen kwamen — veelal door Nederlanders opgesteld — gaf het gewenschte internationale cachet, hoewel het laatste duidelijker sprak uit de samenstelling der jury, die op verschillende tijdstippen voor beoordeelingsarbeid bijeenkwam. Een sectie — op

12 April en volgende dagen —, was bijv. samengesteld uit 70 deskundige tuinbouwers uit 19 landen behalve Nederland. Dit internationaal cachet legde aan de organisatie bijzondere eischen op, waaraan evenwel de op internationaal handelsverkeer ingestelde Nederlandsche exporttuinbouw gemakkelijk kan voldoen. Even gemakkelijk werd voor waardige verstrooiing van deze gasten alom in den lande de medewerking verkregen.

3. Van de tentoonstellingsterreinen werden — met voorbedachten rade — geweerd alle soorten van inrichtingen voor vermakelijkheid, voor verkoop van prullaria of voor exploitatie van automaten voor versnaperingen of derg. Daarmede werd een bron van inkomsten prijsgegeven, aanleiding tot bezoek uit andere oorzaak dan belangstelling voor het tentoongestelde-zelf uitgeschakeld, daartegenover een graadmeter verkregen voor de aantrekkingskracht van bloemen en planten. Stijging van het gehalte der bezoekers werd hiervan — naar bleek terecht — verwacht; deze opvatting is gewaardeerd.

Het onvermijdelijke op aanverwant gebied, enige tuin- en weekendhuizen en eenige winkeltjes met artikelen uit aanverwante bedrijven werden toegelaten op daarvoor met zorg gekozen terreingedeelten. Zij werden gehouden buiten de expositiegebouwen. Mede in verband met de slechte tijdsomstandigheden en pessimisme omtrent de mogelijkheid van een talrijk bezoek, werden daarvoor slechts geringe pachtprizen bedongen als compensatie voor de bouw- en inrichtingskosten voor deze pachters gemaakt. De eisch, dat het uitwendige ook van deze gebouwen en gebouwtjes aan hooge aesthetische eischen zou voldoen, verhinderde het maken van winst op dit overigens onbelangrijke onderdeel.

4. Herinnerd moge worden, dat de tentoonstelling moest voldoen aan de volgende eischen:

a. Zij moest 10 weken — van 15 Maart t/m. 19 Mei — in zoodanigen toestand zijn, dat zij een bezoek ten volle waard was. Te midden van een permanente volgrondstentoonstelling op een bijna 20 ha groot terrein moesten, in een uitsluitend voor dit doel gebouwd hoofdgebouw, 5 aan elkander aansluitende 10-daagsche exposities van bloeiende gewassen worden gereedgemaakt. Deze 5 binnenexposities moesten, zoowel vanwege den beperkten levensduur dezer gewassen als om de noodzakelijkheid de seizoenartikelen te demonstreeren, telkenmale een geheel ander aanzien hebben. Voor de verwisseling van circa 2500 m² expositie-oppervlak, waren telkens 4 (eenmaal zelfs slechts 3 dagen) beschikbaar, mede omdat er geen „weekend” mocht zijn zonder een expositie in het „Bloemenpaleis”.

b. De tentoonstelling moest vanwege de demonstratie van het peil, waarop het vervroegen van bolgewassen staat, reeds aanvagen op een tijdstip (15 Maart), dat de buitententoonstelling nog weinig kon bieden. Het materiaal voor exposities-binnen is dan nog zeer kostbaar, het hoofdgebouw moest vanwege het onzekere jaargetijde van een complete verwarming en luchtververschingsinstallatie worden voorzien. Eenmaal geopend, moest de geheele tentoonstelling een attractie blijven, totdat de tegenwerkende weersfactor aan invloed inboette. Dat het voorjaar altijd onbetrouwbaar weer geeft en 1935 dien regel sterk bevestigde, was van invloed op den bloei buiten en daardoor op den bezoekersstroom, die beide sterk onder den weersinvloed staan en dus onregelmatigheden vertoonen.

c. Er moest — dat leerde de ervaring van 1925 — bij den aanleg, maar vooral bij de constructie van het hoofdgebouw — gerekend worden op massa-bezoek, in de 2e helft, op spitsdagen en -uren (de „weekends”) en daarbij op circulatie van eenige duizenden per uur en eenige 10-duizenden per dag langs de binnenexposities. Daardoor moest veel onproductieve ruimte worden gebouwd, in een kostbare verkeersleiding worden voorzien en door ruime toegangen en uitgangen

het hoofd geboden worden aan overstelpende spitsdrukte. De genomen maatregelen bleken voldoende, niet afdoende; aan hogere eischen op dit punt kan niet worden voldaan als een niet-permanente inrichting uit een beperkt budget moet worden bekostigd.

d. De overigens zeer geschikte terreinen van het Wandelbosch Groenendaal moesten voor het aanbrennen der beplantingen ingericht worden, welke beplantingen vóór den voorafgaanden winter moesten zijn geschied. De bodembewerking en winterbeschutting moest zoo solide gebeuren, dat natuurlijke groei en bloei verzekerd waren en het aanvoeren van materiaal na de opening overbodig was, hetgeen een tijdelijke sluiting van het terrein zelf onvermijdelijk zou hebben gemaakt en de waarde van de tentoonstelling als voorbeeld van toepassing zou hebben vernietigd. De bekoring, die de tentoonstelling thans uitloefde, is voor een belangrijk deel hieraan te danken en haar succes als propaganda-middel hierdoor grootendeels verzekerd. De hierbedoelde eisch komt het beste tot uitdrukking, indien de volgende, in den catalogus gegeven cijfers worden herhaald. Voor de beplanting zijn gebruikt de volgende aantallen bloembollen: 150.000 crocussen, 600.000 narcissen, 1.300.000 tulpen, 250.000 hyacinthen, 1.000.000 andere bolgewassen, 200.000 rots- en vaste planten, 100.000 perkplanten, 1.000 coniferen en sparren en 2.500 groenblijvende heesters en struiken. Voor de bemesting werden 3.000 kg kunstmest en 500 m³ natuurmest en voor het dekken tegen de vorst 700 balen turfmolm en 3000 bossen riet gebruikt.

5. Teneinde het bezoek te stimuleeren, de bezoeken van de nog korte voorjaarsdagen te verlengen, de uren na werktijd beschikbaar te stellen voor bezoek uit de steden rondom en uit de verderaf gelegen plaatsen van Nederland, en tenslotte ook om een bijzondere attractie aan de tentoonstelling te verbinden, — werd de verlichting tijdens de avonduren ontworpen en uitgevoerd.

Tengevolge van de ligging van het in- en uitwendig verlichte hoofdgebouw, moest deze verlichting ook worden aangebracht op een deel van het terrein. Deze verlichting moest een ondergeschikte functie hebben, geen op den voorgrond tredende. In het gebouw moest de verlichting geen andere effecten teweeg brengen dan de dagverlichting deed, buiten moesten de 's avonds lichtgevend voorwerpen overdag geen storenden invloed uitoefenen op het met den tuinaanleg beoogde effect. In hoeverre deze — hier met opzet nog eens aangeduide — opdracht is vervuld, kan een ander beter beoordeelen; bij deze beoordeeling is, naast kennis van het hier op te lossen vraagstuk, ook noodig te bedenken, dat hier een nieuw en nog onontgonnen terrein werd betreden.

De vraag of de avondverlichting het in den aanhef van dit punt gestelde doel heeft bevorderd, wordt stellig bevestigend beantwoord. Een berekening op de niet-volledige cijfers van het avondbezoek gegrond toont aan, dat de avondtentoonstelling 100.000 betalende bezoekers méér heeft gebracht, die overtuigd zijn kunnen worden, dat bloemen bij kunstlicht aan schoonheid winnen.

* *

Uit hetgeen voorafging moge gebleken zijn, dat aan deze tentoonstelling, in verband met haar voornaamste doel, ongewone vaktechnische eischen waren gesteld en tegelijk, in verband met de noodzakelijkheid van een groot aantal betalende bezoekers, andere, eveneens zware technische eischen. Dat de tentoonstelling indruk moest maken op twee categorieën van bezoekers, dat zij vaktentoonstelling moest zijn en tegelijk de neutrale massa in haar uiteenlopende verlangens bevredigen. Een meer voorkomende opgave, die hier aesthetisch moest worden opgelost.

Want alléén wanneer zij beide doeleinden tegelijk dient, heeft een tentoonstelling als „Flora 1935” waarde als middel tot bevordering van den handel in bloembollen, bloemen en planten. Deze handel heeft

meer pijlen op zijn propaganda-boog! Wanneer men het instituut der tentoonstellingen als onmisbaar beschouwt, zal men aan de steeds hogere eischen van het publiek moeten blijven voldoen, wil men althans de uitgaven voor stichting en exploitatie der geheele expositie door de bezoekers gezamenlijk laten betalen. Naar mijn overtuiging heeft „Flora 1935” het uiterste in deze richting beproefd; het financieel resultaat: een niet geheel sluitende rekening is een waar-schuwingsslein.

De waarde van de gehouden tentoonstelling voor het bloembollenvak en voor zijn zusterbranches, de boomkweekerij en de bloemisterij, meet men overigens niet af naar haar eigen financieel resultaat. Zij was noodig en daarom is zij gehouden. Zij was onvermijdelijk naast de middelen door die takken van tuinbouw met regeeringshulp doorgevoerd om aan de gevolgen van de wereldcrisis het hoofd te bieden.

Het besluit om de tentoonstelling te houden viel in 1932 — gelijktijdig met de beslissing om aan de Regeering te vragen bloembollen als crisisproduct aan te merken en krachtens de bevoegdheden van de Landbouwcrisiswet geregeld op te treden ter zake van productie en prijsvorming. En de voorbereidingen voor „Flora 1935” werden begeleid door het invoeren der „saneering”; de opening viel in dit voorjaar gelijktijdig met pijnlijke onzekerheid over de bij die saneering verder te volgen politiek.

„Flora 1935” werd, willen wij maar zeggen, uit economischen nood geboren en is als middel tot aanpassing bedoeld. Achter de schoonheid en lieflijkheid stak de ijzeren wil om het hoofd te bieden aan den tegenstand van de depressie. En als zoodanig is zij geslaagd, de lof der tentoonstelling is in alle kringen aangeheven, in binnen- en buitenlandsche vakkringen is nadrukkelijk haar opzet en uitvoering geprezen. In woord en geschrift. En reeds ondervindt de bloembollenhandel den gunstigen invloed van dien indruk. Zet dit door, dan is het eigenlijke doel bereikt. Dit doel is in tijden als deze reeds bereikt als een dam kan worden opgeworpen tegen uit autarkistisch-nationalistische motieven voortgekomen invoerbepalingen van producten, die in het leven der menschen hun onmisbaren veredelenden invloed uitoefenen, en waarvan Nederland krachtens bodem en ervaring de aangevoerde leverancier is.

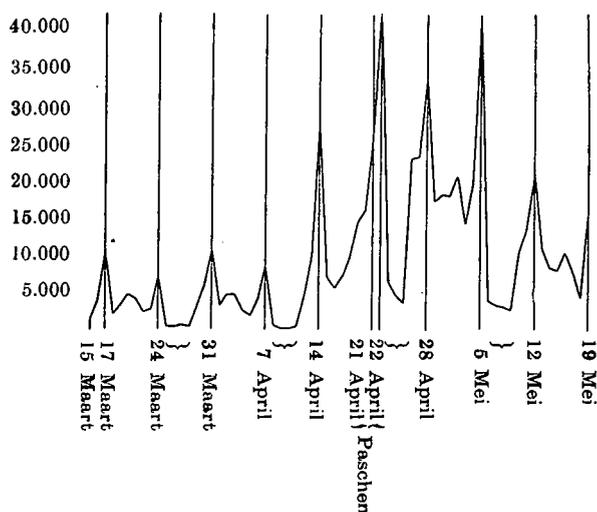
* * *

In aansluiting op deze meer algemeene mededeelingen, mogen nu nog eenige gegevens volgen over het huishouden der tentoonstelling, als illustratie van de gepubliceerde rekening.

Het bezoek is zeer talrijk geweest. De eerste vier weken was het niet groot genoeg om den opzet te rechtvaardigen, het weer en de mede daardoor nog weinig ontloken *buitententoonstelling*, was daarvan de oorzaak. (De bezoeker wil alles zien). De tweede helft was het bezoek gedurende drie weken enorm, het weer over het algemeen slecht. De laatste 14 dagen liep het bezoekersaantal tegen de verwachtingen van vervoersondernemingen terug, het weer was slecht. Men zie overigens de nevenstaande grafiek van vol entree *betalende bezoekers*.

Nauwkeurig geteld zijn uit den aard der zaak uitsluitend de betalende bezoekers. Op een hooge uitzondering na, betaalden die allen denzelfden entreprijs (60 cents, pl. bel. ad 10 cents inbegrepen). Van het betalen van entreegeld waren vrijgesteld de leden der vereeniging (periodiek ook de leden van vereenigingen, die een binnententoonstelling verzorgden, „Flora II en IV”) en de schenkers van bijdragen. Reductie voor groepen bezoekers, excursies van vereenigingen e.d. is niet verleend. Het is gebleken, dat deze afwijking van elders gevolgde methode door het publiek niet is gewaardeerd. Aan de tentoonstelling bespaarde de uniforme entreprijs zonder reducties, belangrijke administratie-uitgaven, maar niet een omvangrijke correspondentie, terwijl de moreele erken-

Betalende bezoekers Flora 1935.

ning van de waarde van den eenmansbezoeker aan dezen waarschijnlijk ontging.

De tentoonstelling duurde 66 dagen.

Het totaal aantal *betalende* bezoekers beliep pl.m. 610.000, of gem. 61.000 per week en 9.200 per dag.

Als men de dagen, dat het hoofdgebouw¹⁾ voor de verwisseling gesloten was, uitschakelt, wordt het daggemiddelde 11.300.

De 10 gewone Zondagen brachten in totaal bijna 190.000 betalende bezoekers, de tweede Paaschdag daarenboven alléén 40.000.

Het totaal aantal bezoeken van niet-betalende bezoekers wordt berekend op 100.000, waaronder 9.000 van schoolkinderen, 5.000 van ouden van dagen en misdeelde kinderen, 2.000 van werkloozen, 2.000 van gasten en de overige van leden, schenkers, inzenders, enz. enz.

De bezoekers waren in het algemeen niet voldaan als zij niet direct na aankomst toegang konden krijgen tot het hoofdgebouw, hoewel zij het wachten in de file, die daarvoor op het terrein gevormd werd, er gaarne voor over hadden. Genomen steekproeven hebben aangetoond, dat op de drukste dagen het verblijf in de file op z'n hoogst 2 uur is geweest.

De filmvertooningen hebben veel aftrek gevonden. Zij werden bezocht door 70.000 personen.

Over het vervoer der bezoekers naar het tentoonstellingsterrein kan worden meegedeeld, dat dit vrij goed verlopen is. Aan den grooten verkeersweg Leiden—Haarlem was een aan het moderne automobielverkeer aangepaste outillage voor stalling, met de gewenschte reserve in de lanen van het Wandelbosch Groenendaal. Dagen met 2.000 auto's tusschen 11 en 4 uur waren geen zeldzaamheid en aan den eisch, dat af- en aanrijden mogelijk moest blijven, werd voldaan. Het autobus-verkeer werd naar andere parkeerplaatsen gevoerd, dagen met meer dan 300 bussen kwamen meer dan eens voor. Op speciale voor dit doel verstrekte bus-biljetten kwamen 40.000 bezoekers der tentoonstelling binnen. De trammaatschappij voerde uit Haarlem en uit de richting Leiden het meerendeel der bezoekers aan, ook hierbij waren de speciale vervoer-inclusief-entreebiljetten een belangrijke stimulans, ondanks het feit, dat deze biljetten geen reductie op den entreprijs inhielden. De tijdelijke uitbreiding van het aantal stopplaatsen aan de halte Heemstede—Aerdenhout met een speciaal busdienst naar de tentoonstelling heeft aan de verwachtingen (in de tweede helft) voldaan.

Conclusies uit het bovenstaande getrokken zijn: 1e. dat de omvangrijke, aan de opening voorafgaande besprekingen over vervoer en verkeer met gemeentebestuur en vervoermaatschappijen, door de tentoonstelling bevorderd, zeer goede resultaten hebben opgeleverd,

¹⁾In de grafiek met een accolade aangeduid.

2e. dat de nauwkeurige aanwijzingen op dit punt door publiciteit aan het publiek gegeven, nog stelselmatiger moeten worden verspreid, en

3e. dat de kosten aan deze publiciteit verbonden, zeer aanzienlijk zijn, zoodat het niet aan de tentoonstelling zelve kan worden overgelaten, daarvan het leeuwendeel te dragen, alleen al omdat deszelfs aandeel in de uitgaven, die de bezoeker maakt, veel kleiner is, dan dat der vervoersondernemingen.

Tenslotte eenig gegeven over hen, zonder wie de tentoonstelling er niet zou zijn geweest! De inzenders. Het waren er 217 voor de *vollegrondstentoonstelling*, waaronder 26 afdelingen der vereeniging en 188 particuliere firma's, terwijl aan de vijf *10-daagsche tentoonstellingen* werd deelgenomen door 11 afdelingen en groepen van kweekers en 145 particuliere firma's.

Hun prestaties hebben den roep, die van „Flora 1935” is uitgegaan, gevestigd, hun opofferingen zullen niet vergeefs zijn geweest, als de tentoonstelling zal blijken aan haar doel te hebben beantwoord.

H. J. VOORS.

DE UITKOMSTEN DER BEROEPSTELLING 1930.

Eind 1930 heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (C.B.S.) de uitkomsten gepubliceerd van de aan de Volkstelling 1930 verbonden Beroepstelling en in een tweetal deelen, aangevuld met een derde, waarin een aantal beroeps- en bedrijfsklappers, is het uitvoerige cijfermateriaal neergelegd, dat de bewerking heeft opgeleverd.

Evenals een vorig maal, in 1920, zijn de getelde mannen en vrouwen¹⁾ in de eerste plaats weer gegroepeerd naar den aard van het *bedrijf*, waar zij hun beroep uitoefenden (*bedrijfsindeeling*) en vervolgens, zonder met den aard van het bedrijf rekening te houden, naar het karakter van het *beroep* zelf (*beroepsindeeling*).

Ook bij de groepeerings van bedrijven tot bedrijfs-groepen en -klassen en bij de indeeling der beroepen in de *beroepsindeeling* heeft het C.B.S. afwijkingen van het bij de telling van 1920 gevolgde systeem zooveel mogelijk vermeden. Afgezien natuurlijk van veranderingen, die uit een oogpunt van systematiek niet achterwege konden blijven of voortvloeiden uit de voortgaande ontwikkeling. Speciaal dient genoemd de omwerking en uitbreiding van de klasse „Handel”. Waren in de desbetreffende tabel in de publicatie van 1920 hieraan slechts 6 bladzijden van de 635 gewijd, thans beslaan de gegevens over den handel 66 bladzijden en het stemt tot voldoening, dat aan deze belangrijke tak van volksbestaan, waarin 12½ pCt. van de Nederlandsche beroepsbevolking werkzaam is, ditmaal behoorlijk aandacht is geschonken. Vermeldenswaard is hierbij de splitsing van de ééne groep Winkeliers van 1920 in 36 groepen van winkels, naar den aard van de artikelen, die er worden verkocht en de groep Warenhuizen, bazars en toko's.

Wat de *geografische* indeeling betreft heeft de bewerking zich eveneens geheel aangesloten bij die van 1920, toen de indeeling van ons land in 42 economisch-geografische gebieden voor de eerste maal werd toegepast. Terwijl dit echter in 1920 de eenige indeeling was, heeft het C.B.S. thans zoowel de gegevens der bedrijfs- als der beroepsindeeling ook bewerkt voor elke gemeente afzonderlijk. Wel zijn deze gemeentelijke gegevens, afgezien van enkele gemeenten, die een economisch-geografisch gebied op zichzelf vormen, niet gepubliceerd, doch ze zijn bij het C.B.S. ter beschikking. Op het groote belang van dit materiaal voor een inzicht in plaatselijke verhoudin-

¹⁾ De *Beroepstelling* gaat nl. uit van de individueele personen, die een beroep uitoefenen en de uitkomsten geven een systematisch overzicht van deze uitgeoefende beroepen. Dit in tegenstelling met de eveneens in 1930 voor de eerste maal in ons land gehouden *Bedrijfstelling*, waarbij is uitgegaan van de plaatselijke vestigingen, bedrijven en ondernemingen. Het eerste deel van de uitkomsten dezer *Bedrijfstelling* is intusschen ook verschenen. Zie bespreking in Econ.-Stat. Berichten van 11 Sept jl., blz. 792.

gen behoeft niet nader te worden ingegaan. Wel dient de aandacht erop gevestigd, dat de geografische splitsing is geschied naar de werkelijke woonplaats der personen. De gegevens hebben dus betrekking op de in elk gebied *wonende*, niet de aldaar *werkende* bevolking. Dit in tegenstelling met de reeds genoemde *Bedrijfstelling*, welke, ook waar ze over personen loopt, betrekking heeft op de in de gemeenten, c.q. groepen van gemeenten *werkende* bevolking.

Het spreekt vanzelf, dat het korte bestek van dit artikel niet toelaat een volledig overzicht te geven van de uitkomsten der beroepstelling en van de verhoudingen, zooals deze thans weer zijn vastgelegd en van alle veranderingen, die zich sinds vorige tellingen hebben voltrokken. Op enkele cijfers moge echter de aandacht worden gevestigd.

Sinds den aanvang dezer eeuw tot eind 1930 nam de Nederlandsche bevolking toe van 5.104.137 tot 7.935.565 zielen en de beroepsbevolking van 1.923.634 tot 3.185.816; deze laatste bedroeg dus op de genoemde tijdstippen resp. 38 en 40 pCt. der totale bevolking. Dit wijst op een groote stabiliteit. In de verdeling over de verschillende bedrijfstakken is echter een belangrijke wijziging gekomen.

Terwijl in 1899 30 pCt. der totale beroepsbevolking in den landbouw en 34 pCt. in de nijverheid werkzaam was en deze beide takken om den voorrang streeden, was in 1930 het eerste percentage gedaald tot 20 en dat voor de nijverheid gestegen tot 39, d.w.z. bijna het dubbele van dat in den landbouw! Voor de groep handel en verkeer steeg het percentage van 17 tot 22; voor jacht en visscherij daalde het van 1.2 tot 0.5; dat voor de vrije en overige beroepen bleef gelijk (19 pCt.).

Ook in de laatste tien jaar is de ontwikkeling in deze richting gegaan. De *landbouw* liep terug van 23 pCt. in 1920 tot de reeds genoemde 20 pCt. in 1930. Dit beeld is nog te geflatteerd, daar er in 1930, beter dan in 1920, de hand aan is gehouden om ook de medewerkende echtgenooten mede te tellen. De cijfers voor het aantal in den landbouw werkzame *mannen*, resp. 533.000 en 530.000 in 1920 en 1930 zullen de ontwikkeling beter benaderen.

Wat de *nijverheid* betreft geeft het eerste deel van onderstaand staatje een overzicht van het aantal personen in de afzonderlijke bedrijfsklassen en de toename sinds 1920.

Beroepstelling 1930.

Bedrijfsklassen	Aantal personen	Toeneming in % v. 1920
I. Aardewerk, glas, kalk . . .	40.084	11,9
II. Diamant e.a. edelst.	6.919	— 33,9
III. Boek-, steendr., fotogr. . . .	30.867	20,8
IV. Bouwbedrijven	257.466	34,8
V. Chemische nijverheid	25.956	24,4
VI. Hout-, kurk-, stroobew. . . .	57.748	6,3
VII. Kleding, reiniging	135.167	8,9
VIII. Kunstnijverheid	1.383	30,3
IX. Leder, wasdoek, rubber . . .	42.766	11,3
X. Oer, steenk., turf	51.449	10,2
XI-XIII. Metaalnijv., scheeps-, rijtuigbouw	237.421	21,2
XIV. Papier	21.271	27,7
XV. Textielnijverheid	88.295	30,8
XVI. Gas- en electr. bedrijven . .	20.296	2,9
XVII. Voedings- en genotmidd. . .	218.824	21,5
Totaal nijverheid	1.235.912	20,2
XVIII. Landbouwbedrijven	639.026	2,7
XIX. Visscherij, jacht	16.164	— 17,5
XX. Handel	398.718	46,7
XXI. Verkeerswezen	296.737	13,7
XXII. Crediet- en bankwezen . . .	28.307	— 4,7
XXIII. Verzekeringswezen	20.217	21,8
XXIV. Vrije beroepen	171.312	20,0
XXV. Onderwijs	85.067	24,4
XXVI. Huiselijke diensten	243.555	10,1
XXVII. Losse werklieden	32.845	31,9
XXVIII. Godsdienst	17.624	48,8
Algemeen totaal	3.185.816	17,0
Geheele bevolking	7.935.565	15,6

Achteruitgang vertoont alleen de diamantindustrie, nl. van 10.500 op 6900 personen, in welk laatste cijfer, evenals in de andere der beroepstelling, de op het oogenblik der telling werkloos zijnde personen nog zijn inbegrepen.

Bedroeg voor de nijverheid als geheel de toeneming 20 pCt., voor den *handel* was dit percentage belangrijk hooger, nl. 47, in de eerste plaats gevolg van de vermeerdering van de in het winkelbedrijf werkzaam zijnde personen. Over de richting, waarin deze sterke uitbreiding van het winkelbedrijf is gegaan, geven de cijfers geen uitsluitel. De telling van 1920 kende, zooals gezegd, slechts één groep winkeliers.

De toeneming van de klasse *Verkeerswezen* (14 pCt.) hangt samen met de uitbreiding van het motorverkeer en van de ook in deze klasse getelde personen in pensions en tehuizen, café's, tapperijen, enz.

Het *Crediet- en Bankwezen*, waarin in 1909 10.000 personen een plaats vonden, maakte in de daaropvolgende periode een enormen groei mede tot 30.000 in 1920 en handhaafde zich sindsdien op iets lager peil (28.000 in 1930). Het *Verzekeringswezen* vermeerderde, na den eveneens snellen groei in eerstgenoemde periode van 8 op 17.000 personen, tot 1930 nog met 22 pCt.

Voor de klassen *Vrije beroepen* en *Onderwijs* was het toenemingspercentage wat hooger dan het algemeen gemiddelde. De klasse *Godsdienst* steeg met 49 pCt., doch zonder de in 1920 op andere wijze getelde kloosterlingen van 9000—11.000. De klasse *Huiselijke diensten* nam slechts met 10 pCt. toe.

Uit de splitsing, welke de beroepstelling maakt tusschen *zelfstandigen* en *ondergeschikten* blijkt, dat de sprongsgewijze en tevens relatieve toeneming van het aantal ondergeschikten sinds het begin dezer eeuw, thans tot staan is gekomen. Alleen voor de nijverheid was in 1930 het percentage ondergeschikten (86 pCt.) nog iets hooger dan in 1920. In de Inleiding bij de beroepstelling wordt de veronderstelling gemaakt, dat deze resultaten voor een deel gevolg zijn van het feit, dat werklooze werknemers, die in hun beroep geen bestaan meer vinden, als kleine ondernemers in hun levensonderhoud trachten te voorzien, terwijl ook de scherpere toepassing van het voorschrift om ook medewerkende echtgenooten in het bedrijf van haar man als bedrijfshoofd te tellen een rol kan hebben gespeeld. Dit laatste zou dan vooral in den landbouw en in den handel het geval zijn geweest. Daarnaast moet echter ook van een werkelijke verandering in den gang der ontwikkeling sprake zijn geweest.

Een ander sociaal verschijnsel, dat door de uitkomsten wordt belicht is de beroepsarbeid van kinderen en ouderen en van vrouwen.

Beroepsarbeid van *kinderen* beneden 14 jaar behoort vrijwel tot het verleden. In 1920 nog ruim 17.000 jongens en ruim 8000 meisjes; in 1930 1087 jongens en 769 meisjes, in hoofdzaak werkzaam in landbouw en huiselijke diensten. Ook onder de *ouderen* is de beroepsarbeid verminderd. Van de mannen en vrouwen van 65 jaar en ouder oefenden in 1920 resp. 50 en 9 pCt. een beroep uit; in 1930 resp. 43 en 7½ pCt. De absolute cijfers waren in 1930 100.000 mannen en 20.000 vrouwen. Van deze 100.000 mannen was meer dan de helft (54.000) voor eigen rekening werkzaam.

De cijfers over den *vrouwenarbeid* vertoonen een groote stabiliteit. Wel nam van 1899 tot 1930 onder de vrouwen het percentage, dat beroepsarbeid verrichtte, toe van 15,5 tot 19,2 pCt., doch ook onder de mannen is een stijging waar te nemen, en wel van 58,3 tot 61,3 pCt. en het percentage vrouwen onder de totale *beroepsbevolking* bleef dan ook vrijwel gelijk: 23 pCt. in 1899 en 24 pCt. in 1930. In den *aard* van den beroepsarbeid der vrouw is echter een verschuiving waar te nemen. Een relatieve achteruitgang van de groep dienstpersoneel en van de in den landbouw werkzaam zijnde vrouwen. Daartegenover een

relatieve toeneming van het aantal vrouwen en meisjes, dat zich door middel van beroepsarbeid in handel, verkeer en bankwezen, vrije beroepen en onderwijs een bestaan tracht te verzekeren. Van de 768.000 „werkende” vrouwen waren er bijna 100.000 gehuwd en bijna 46.000 weduwe of gescheiden. Van deze 145.000 waren er niet minder dan 94.000 zelfstandig werkzaam, voor een groot deel als medewerkende echtgenoot, hoewel de omvang van deze laatste categorie niet afzonderlijk is vastgesteld.

Met dit algemeen overzicht moet hier worden volstaan. Tal van opmerkingen zouden nog zijn te maken. In de eerste plaats over de cijfers zelf, met name de verschuivingen, welke zich *binnen* de klassen en groepen hebben voorgedaan en die van minstens evenveel belang zijn. Doch ook over die, betreffende de beroepsindeeling; over de vreemdelingen, die in ons land een beroep uitoefenen; over de thans voor de eerste maal gemaakte splitsing naar beroep en kerkelijke gezindte; over de verschillen tusschen de economisch-geografische gebieden, enz.

Voorts ook opmerkingen over de telling zelf, de daarbij gevolgde methoden en de desiderata ten aanzien van volgende tellingen, als bijv. een splitsing naar woon- en werkplaats; over de indeeling naar de positie in het beroep; de plaats der medewerkende echtgenooten en andere gezinsleden; de indeeling in bedrijfsklassen en groepen; een splitsing der nijverheidsklassen in industrie en handwerk; een groepeerings van de beroepsindeeling naast de tot dusver gevolgde alfabetische rangschikking der beroepen; de kwestie van werklozen en berufsangehörigen, enz.

Dit alles neemt echter de waardeering voor het thans beschikbaar gekomen materiaal niet weg. De uitkomsten zijn op zichzelf en vooral indien in verband gebracht met andere gegevens van groot belang voor een inzicht in ons economisch en maatschappelijk leven.

VAN DEN BRINK.

DE ECONOMISCHE TOESTAND VAN ROTTERDAM IN HET DERDE KWARTAAL VAN 1935.

In het derde kwartaal van 1935 heeft de haven van Antwerpen de op Rotterdam gemaakte verovingen bevestigd en uitgebreid. In de zomermaanden is de in de Belgische haven binnenlopende scheepsruimte boven de Rotterdamse uit gestegen. Het goederenvervoer over Antwerpen heeft zich eveneens beter dan over Rotterdam ontwikkeld. Aan de Schelde boekte men in het derde kwartaal van 1935 een winst van 808.000 ton goeds, aan de Nieuwe Maas slechts van 63.000 ton boven het overeenkomstige tijdvak van 1934. Dat is onderscheidenlijk een aanwas van 15 pCt. en 1 pCt.

Dat is dan toch ook een vermeerdering voor Rotterdam, is deze en gene wellicht geneigd te denken. Kunnen wij de zon niet in de Schelde zien schijnen? Wie zo spreekt miskent de aard van het ontwikkelingsproces. Het gezamenlijke goederenvervoer over de Noordzeehavens hangt in hoofdzaak af van de economische krachten, die werkzaam zijn in de sferen van de verladers en de ontvangers over die havens. Wanneer hun aanbod vermindert of hun vraag inkrimpt, zal ook de haven met het beste vermogen tot mededinging in moeilijkheden geraken. Doch zo vaak de goederenstroom over de Noordzee aanwast, heeft ook de haven, die niet goed meer mede kan, kans op absolute winst. Dit is vooral het geval, wanneer zij uit betere tijden nog een outillage heeft overgehouden, die in tijdvakken van hoge druk prestaties kan leveren, welke dan boven de kosten de doorslag vermogen te geven. Wie dan de krachtsverhouding juist wil meten, richte voor alles het oog op de verdeling van de verkeersstroom over de concurrerende havens.

In welke mate de depressie in de Belgische en Nederlandse zeehavens heeft huisgehouden, blijkt uit de onderstaande cijfers, welke het totale goederenvervoer ter zee in tons van 1000 kg uitdrukken:

	1929	1934
Antwerpen	26.211.000	20.887.000
Nieuwe Waterweg	43.672.000	30.494.000

Men ziet hieruit, dat het grote Nederlandse complex het tegehover de Scheldehaven lelijk heeft afgelegd. Nu er door allerlei oorzaken weer wat meer vervoer over de Noordzee komt, zou Rotterdam, indien hier de oude kracht nog aanwezig was, dus stevig moeten gaan ophalen. In werkelijkheid ziet men, dat wij vrijwel stil blijven staan op ons noodpeil, terwijl Antwerpen de toeneming incasseert van het vervoer, dat Rotterdam in de eerste plaats heeft verloren.

Voor sommige soorten vervoer houdt Rotterdam zich nog vrij goed, hetgeen natuurlijk ook te danken is, dat het met andere zoveel te slechter gaat. Het vervoer van oliën bijv. ontwikkelt zich nog steeds gunstig, dank zij de krachtige industrie en de grootse opslaginrichtingen in de Rijn-Maas-delta.

De uit de bekende oorzaken aanzwellende erts- en kolenvervoeren worden ook nog steeds voor een groot deel opgevangen door de omvangrijke overladinginrichtingen te Rotterdam.

Men lette nu echter eens op het onderlinge verloop der lijnen.

	Ertsaanvoer ter zee.	
	(tons van 1000 kg).	
	over Antwerpen	over Rotterdam
April 1935 (1934) ..	126.209 (138.443)	556.551 (359.907)
Mei 1935 (1934) ..	157.755 (119.553)	496.705 (519.004)
Juni 1935 (1934) ..	177.624 (141.204)	355.297 (512.375)
Juli 1935 (1934) ..	259.591 (169.711)	429.636 (475.655)
Aug. 1935 (1934) ..	181.187 (127.630)	345.860 (322.167)
Sept. 1935 (1934) ..	198.121 (134.600)	376.130 (368.292)

Rotterdam, dat in 1934 ruim de helft van de erts-aanvoeren uit 1929 had verloren, houdt zich dus na de devaluatie als ertshaven nog weder veel slechter dan Antwerpen, dat in 1934 het peil van 1929 reeds weder ongeveer had bereikt.

Dan de uitvoer (doorvoer inbegrepen) van steenkool:

	Afvoer ter zee van steenkool.	
	(tons van 1000 kg).	
	over Antwerpen	over Rotterdam
April 1935 (1934) ..	181.601 (199.958)	707.275 (586.375)
Mei 1935 (1934) ..	217.292 (223.498)	841.040 (648.406)
Juni 1935 (1934) ..	288.870 (145.978)	577.092 (782.648)
Juli 1935 (1934) ..	335.492 (165.147)	700.502 (611.967)
Aug. 1935 (1934) ..	274.780 (184.308)	861.217 (729.844)
Sept. 1935 (1934) ..	400.111 (338.793)	690.007 (814.982)

Deze cijfers behoeven na het voorafgaande wel geen commentaar meer.

Bepaald diep droevig worden de cijfers over het derde kwartaal, wanneer wij de typische massa-goederen (granen, meststoffen, hout, ertsen, minerale oliën en steenkool), waarvoor Rotterdam nu nog beter dan Antwerpen is ingericht, buiten beschouwing laten. Wij vinden dan:

	Antwerpen	Rotterdam
	(in tons van 1000 kg)	
Juli/Sept. 1932	1.782.474	1.407.873
" 1933	2.145.068	1.541.050
" 1934	2.387.060	1.605.444
" 1935	2.648.518	1.460.029

Hier is de laatste huls van schijn afgeworpen!

Gaan wij van deze litanie van het vervoer over op die van de arbeid. De werklieden in dienst van bij de Scheepvaart Vereeniging „Zuid” aangesloten werkgemers hebben de volgende hoeveelheden taken verricht:

Derde kwartaal van:	Vaste arbeiders	Losse arbeiders
1931	581.492	302.251
1932	472.218	175.618
1933	416.790	247.306
1934	418.261	232.904
1935	381.302	161.017

De gegevens omtrent de werkloosheid vertonen uiteraard een omgekeerd evenredig beeld.

Ultimo	Aantal der bij de arbeidsb. ingeschreven mannelijke werkloze werkzoekenden:
September 1931	23.367
" 1932	42.383
" 1933	41.494
" 1934	44.004
" 1935	49.931

Treffend zijn ook de gegevens over het wegsmelten van de Rotterdamse koopvaardijvloot.

Ultimo	Te Rotterdam en omgeving thuis behorende zeeschepen:	
	Aantal	Netto tonnage
September 1931	344	713.275
" 1932	334	645.294
" 1933	305	590.899
" 1934	282	561.496
" 1935	264	527.458

Wel niemand zal zich in het licht van deze cijfers nog verheugen over de vermindering van de in onze haven opgelegde tonnage.

Het zou een klein kunstje zijn deze reeks van ontmoedigende cijfers nog kolommen lang voort te zetten. Ik herinner bijvoorbeeld aan de volkomen ineensstorting van de aanvoeren van overzeese appels te Rotterdam, welk vervoer zoveel heeft beloofd. Er steekt echter enige waarheid in de woorden, waarmee Ludendorff in zijn gedenkschriften de eufhemismen in zijn oorlogscommuniqué's verdedigt: „Sollte man noch im Unglück wühlen?”. De bovenstaande cijfers zijn voldoende voor ieder, die lezen en begrijpen wil. Moge spoedig het gehele Nederlandse volk de onopgesmukte taal dezer statistische gegevens verstaan.

W. F. LICHTENAUER.

SPOORWEGTEKORTEN.

Prof. Dr. W. C. Mees R.Azn schrijft ons:

Ongeveer drie jaar geleden schreef ik in Econ. Stat. Ber. (v. 16-11-'32) over het tekort onze spoorwegen en wees ik erop, hoe deze door hunne reusachtige vaste loon- en kapitaallasten slachtoffer zijn geworden van het gulden-is-gulden-stelsel meer dan van de mededinging van het autoverkeer.

Nog steeds is het tekort onze spoorwegen een der donkerste punten onze staatsfinanciën. Daarom schijnt het niet overbodig er nog eens op terug te komen. Het jaarverslag onze twee groote spoorwegmaatschappijen over 1933 diene thans als uitgangspunt voor eenige berekeningen.

Blijkens dit verslag bedroeg het gestorte kapitaal der S.S. f 20,2 miljoen, dat der H.I.J.S. f 25,25 miljoen, samen f 45,45 miljoen.

Aan obligatieleeningen stond uit:

	S.S.	H.I.J.S.	Samen
vóór 1924 .. f	128.523.600,	f 104.412.000,	f 232.940.600
uit 1926 .. „	31.448.000,	„ 26.610.000,	„ 58.058.000
„ 1931 .. „	56.972.000,	„ 45.220.250,	„ 102.192.250
„ 1932 .. „	9.750.000,	—	„ 9.750.000
totaal ... f	226.698.600,	f 176.242.250,	f 402.940.850

Volgens mededeeling op blz. 19 werden m.i.v. 1 April 1933 de loonen enz. met 8 pCt. verlaagd, onder intrekking der reeds toegepaste korting van 5 pCt. Over 1933 werd dus 93¼ pCt. der oorspronkelijke loonbedragen uitbetaald, in totaal f 81.774.000. Zonder korting en verlaging zou dus ongev. f 88.000.000 zijn betaald.

Daar de Staat krachtens overeenkomst met de maatschappijen 4 pCt. op de aandelen heeft gegarandeerd, moest behalve dat dividend ook het tekort op de winst- en verliesrekening uit de schatkist worden aangezuiverd. In 1931 moest de Staat f 2.592.777 bijpassen, in 1932 f 17.314.915, in 1933 f 28.690.971.

Laat ons eens veronderstellen, dat in 1933 *uitsluitend voor gen. spoorwegbedrijven* niet het gulden-is-gulden- doch het herleidingsstelsel had gegolden en wel met terugwerking tot 1924. Sinds dat jaar was in 1933 het indexcijfer der kosten van levensonderhoud gedaald met ong. 22 pCt., sinds 1926 met

ong. 18 pCt., sinds 1931 met ong. 10 pCt. en sinds 1932 met ong. 4 pCt. Dus zou ook de obligatieschuld van vóór 1924 *nominaal* zijn verminderd

		met 22 pCt. of ong. f 51.246.800
die van 1926	„ 18 „ „ „ „	10.450.440
„ „ 1931	„ 10 „ „ „ „	10.219.225
„ „ 1932	„ 4 „ „ „ „	390.000
		totaal ..... f 72.306.465

Dit zou, indien wij gemakshalve de rente gemiddeld op 4 pCt. rekenen, een rentebesparing hebben gegeven van ..... f 2.892.258

Rekenen wij de aflossingsverplichtingen op 2 pCt. per jaar van het uitstaande bedrag (dit is zeker aan den lagen kant), dan zouden de aflossingen in 1933 minder hebben geëischt ..... „ 1.446.127

Daar ook de nominale waarde van het kapitaal met 22 pCt. zou zijn verminderd, zou aan dividend zijn bespaard .. „ 399.960

Bovendien zou de vermindering van het nominale kapitaal met tenminste 1 pCt. als gevolg van de in 1933 voortgezette prijsdaling aan de winst- en verliesrekening ten goede zijn gekomen, dat is ..... „ 454.500

Ook de loonen zouden tot herstel hunner oorspronkelijke koopkracht tot 78 pCt. hunner oude nominale waarde zijn teruggebracht. Alzoo zou aan loon te betalen zijn geweest f 68.640.000, hetgeen besparing zou hebben gegeven van ..... „ 13.134.000

Alles tezamen zou de winst- en verliesrekening dus een *gunstig verschil* hebben vertoond van ..... f 18.326.845

Zeker zou hiermede nog niet het geheele spoorwegtekort zijn weggewerkt. Zulks ware ook niet te verwachten. Immers, wij gingen van de veronderstelling uit, dat alleen het spoorwegbedrijf aan het herleidingsstelsel werd onderworpen, terwijl voor het geheele verdere bedrijfsleven het huidige stelsel bleef gelden. Nog onlangs, in mijn artikel „Scheepvaart-misère”, heb ik erop gewezen, dat bij toepassing van het herl. stelsel slechts voor een enkel bedrijf het niet in staat zou zijn dit weder geheel gezond te maken, daar dit ook afhankelijk is van den toestand in andere bedrijven. Eerst bij aanvaarding van het stelsel als regel zal het zijn heilzame werking ten volle doen gelden. Dan zal ook het indexcijfer der kosten van levensonderhoud zich voldoende aanpassen aan dat der groothandelsprijzen.

De toestand onzer spoorwegen doet een zeer diep ingrijpen onafwijsbaar zijn. Moge het bovenstaande eindelijk doen inzien in welke richting de oplossing moet worden gezocht. Het is niet bedoeld als pleidooi voor een sanering van het spoorwegbedrijf *alleen*, doch beoogt een maatregel van *algemeene* strekking. Het spoorwegbedrijf is slechts gekozen als voorbeeld, omdat hierbij de fouten van het gulden-stelsel zeer duidelijk spreken.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DE ZUID-AFRIKAANSCHER RESERVEBANK.

Prof. Dr. C. G. W. Schumann te Stellenbosch schrijft ons:

Het op 3 Juli jl. verschenen jaarverslag van de Zuid-Afrikaansche Reservebank vormt een goede aanleiding, om over de vroegere en huidige positie van deze bank, vooral voor zoover deze den algemeenen economischen toestand van het land weerspiegelt, iets mede te deelen.

Het is interessant, dat de heer J. Postmus, destijds inspecteur van De Nederlandsche Bank voor

Zuid-Afrika en thans President van de Zuid-Afrikaansche Reservebank, reeds in Maart 1913 gewezen heeft op de wenschelijkheid van een centrale bank voor Zuid-Afrika en van de consolidatie van de verschillende provinciale bankwetten in de Unie. De onmiddellijke aanleiding tot de stichting van de bank in 1920 hebben evenwel de oorlog, de inflatie en deflatie vóór en na 1919 en de door Zuid-Afrika gevolgde geldpolitiek gevormd.

Bij het uitbreken van den oorlog in 1914 werd het uitvoeren van goud verboden, maar tegelijkertijd werd de eigenaardige regeling gemaakt, dat de bankbiljetten wettelijk nog inwisselbaar zouden blijven in goud. Men dacht er niet aan, dat, als de bankbiljetten inwisselbaar bleven in goudgeld, dat alleen in het binnenland als betaalmiddel mocht worden gebruikt en niet mocht worden uitgevoerd, de bankbiljetten en de gouden munten konden dalen beneden de pariteit van gouden baren of de geldeenheid van een land met gouden standaard, zooals bijv. de Dollar. Dit is dan ook gebeurd, toen Engeland in Maart 1919 het „pegging” van het Pond Sterling liet varen en het Engelsche Pond dus begon te depreciëren. De Zuid-Afrikaansche geldpolitiek was er op gericht, in de eerste plaats de pariteit met het Pond Sterling te handhaven. Afgezien van kleine afwijkingen, heeft het Zuid-Afrikaansche Pond sinds Januari 1920 de depreciatie van het Engelsche Pond zoo ongeveer gevolgd. Daar bankbiljetten in Zuid-Afrika nog inwisselbaar waren tegen gouden Ponden, welke in het buitenland tegen een premie van 6/- tot 8/- per pond konden worden verkocht, is er een smokkelhandel op groote schaal in gouden munten uit Zuid-Afrika ontstaan. De Zuid-Afrikaansche banken moesten in Londen goud tegen een premie koopen en in Zuid-Afrika à pari uitbetalen. Men heeft berekend, dat tusschen 1 April 1918 en 31 Maart 1920 de handelsbanken een bedrag van £ 2.945.000 hebben verloren. Deze toestand was natuurlijk onhoudbaar. Na twee belangrijke conferenties is in Maart 1920 een commissie uit den Volksraad benoemd, om de uitwerking van het embargo op den uitvoer van goud te onderzoeken. Het gevolg van het verslag van deze Commissie was de Betaalmiddel- en Bankwet van 1920, welke de inwisselbaarheid van bankbiljetten ophief en regelingen trof voor de oprichting van de Zuid-Afrikaansche Reservebank. De directe aanleiding tot het nieuwe stadium in de ontwikkeling van het Zuid-Afrikaansche bankwezen vormden dus, eigenaardig genoeg, de paradoxale bepalingen omtrent de inwisselbaarheid van bankbiljetten en het uitvoerverbod van goud.

Wat betreft haar inrichting en werkzaamheden komt de Reservebank overeen zowel met De Javasche Bank als met de Federale Reservebanken in Amerika. Wijzigingswetten zijn aangenomen in 1923, 1930, 1932 en tenslotte in 1933 om voorzieningen te treffen voor de nieuwe toestanden, ontstaan door het feit, dat Zuid-Afrika 28 December 1932 den gouden standaard verliet. Alvorens enkele bijzonderheden nader te bespreken, is het gewenscht om de ontwikkeling van de bank aan de hand van de voornaamste posten op de balans na te gaan.

Zuid-Afrikaansche Reservebank. Verplichtingen in £ 1000.

Datum	Kap. en	Bankbil.	Deposito's			Diversen	Totale
31 Mrt.	Reserv.	in omloop	Banken	Regeer.	Anderen	verplicht.	of vorder.
1922	1002	—	7118	—	—	13	8177
1923	1040	9866	5372	—	1	38	16355
1925	1259	11195	4985	—	9	133	17929
1927	1423	8359	5875	3576	512	927	20426
1929	1600	9605	5463	2745	244	794	20737
1931	1802	8367	5061	3036	85	1214	19823
1932	1009	8422	4000	1449	310	1296	16695
1933	1624	9847	19690	1368	1259	698	34660
1934	1880	11997	27828	3459	2175	583	48172
1935	2000	13156	25733	7907	2599	820	52357

Vorderingen in £ 1000.

Datum	Goud-reserves	Gediscont. wissels Buitenl.	Binnenl.	Beleggingen	Diver-sen	Dekkings-percent.
31 Mrt. 1922	5167	—	—	800	—	70 %
1923	10522	551	2912	8	28	69,8
1925	12440	4507	588	223	2	75,6
1927	9449	8351	287	549	628	51,6
1929	8955	8128	1036	776	561	49,9
1931	7131	7751	300	2168	498	44,9
1932	6521	63	2756	1846	403	48,1
1933	10998	14437	813	2249	2300	35,8
1934	17740	22424	5	1750	5051	39,9
1935	28263	7053	217	1751	13767	57,8

Een nauwkeurige bestudeering van deze tabellen toont duidelijk aan, hoe de werkzaamheden van de bank uitgebreid zijn, en laat vooral de groote schommelingen zien, waaraan zij blootgesteld was door de depressie van 1929—1932 en door het verlaten van den gouden standaard door Engeland in 1931 en door Zuid-Afrika in 1932. De bespreking van de werkzaamheden van de bank kan het best geschieden aan de hand van enkele van de hierboven genoemde posten.

Het kapitaal van de bank is gesteld op £ 1.000.000. Volgens de Bankwet moet een reservefonds worden gevormd van hoogstens £ 1.000.000. Heeft het fonds dit bedrag bereikt, dan komen alle winsten boven 10 pCt. van het aandelenkapitaal aan de Regeering. Uit de eerste kolom blijkt, dat het fonds geleidelijk is gestegen tot £ 802.000 in 1931. Op 31 Maart 1932 is echter het geheele fonds feitelijk weer verdwenen. Dit moet worden toegeschreven aan de depreciatie van het Pond Sterling — de reservebank had nl. aanzienlijke tegoeden in Londen, vooral in den vorm van schatkistpapier, waarop een groot verlies is geleden. De sterke toeneming van het fonds tot £ 624.000 in één jaar, nl. tot Maart 1933, is toe te schrijven aan de depreciatie van het Zuid-Afrikaansche Pond, waardoor de waarde van de buitenland-sche beleggingen is gestegen en de loopende inkomsten van de bank zijn vergroot. Nu, in 1935, is het reservefonds voor de eerste maal op zijn wettelijk maximum van £ 1.000.000 gekomen. De netto-winst in het afgelopen jaar was £ 307.000, en aangezien jaarlijks slechts £ 100.000 noodig is voor dividendbetaling, zal de Regeering voortaan jaarlijks een groote som als inkomen uit de Reservebank ontvangen. Het is te hopen, dat de Regeering de reservebank niet als een bron van inkomsten zal gaan beschouwen. Zoals Dr. G. Vissering in 1925 terecht heeft geëischt, moet de bank alleen geleid worden „door haar openbaren plicht als hoedster van het geldwezen”. (Dr. G. Vissering: Rapporten over zekere voorkomens van Zuid-Afrikaansche Bank- en Betaalmiddelen. 1925, blz. 11).

De post: „Bankbiljetten in omloop” heeft niet dezelfde beteekenis als in Europeesche landen, waar het bankbiljet relatief een veel grooter deel uitmaakt van de totale hoeveelheid betaalmiddelen in gebruik. Er is bijv. weinig verband tusschen de hoeveelheid bankbiljetten in omloop en de conjunctuur in Zuid-Afrika, vooral gedurende de hoogconjunctuur van 1925 tot 1929, en de depressie tot 1933. De sterke toeneming na 1933 is toe te schrijven aan de vervanging van muntgeld door bankbiljetten, aan de grootere reserves in contanten van de handelsbanken en tenslotte ook aan de toegenomen algemeene bedrijvigheid na 1932.

De post „deposito's” is zeer belangrijk. Krachtens de Bankwet moeten de handelsbanken, volgens hetzelfde beginsel als in de Ver. Staten, 10 pCt. van haar direct opvorderbare verplichtingen en 3 pCt. van haar verplichtingen op termijn bij de Centrale Bank als reserve aanhouden. Vandaar het aanzienlijke bedrag aan bankdeposito's, dat tot 1932 ongeveer gelijken tred hield met de totale deposito's bij de handelsbanken en den omvang van de bedrijvigheid in de Unie. De sterke daling tot 1932 moet vooral worden toegeschreven aan de „vlucht voor het Zuid-

Afrikaansche Pond”, nadat Engeland in September 1931 den gouden standaard heeft verlaten. Dit was een periode van buitengewone geldschaarschte in Zuid-Afrika. Met de depreciatie van het Zuid-Afrikaansche Pond aan het einde van 1932 en zijn vastkoppeling aan het Pond Sterling zijn enorme bedragen uit Londen naar Zuid-Afrika teruggevloeid. De geldschaarschte veranderde spoedig in een ongekeuken overvloed. De banken moesten overvloedige fondsen, waarvoor geen goede belegging gevonden kon worden, renteloos laten liggen bij de Reservebank. Vandaar de groote toeneming van bankdeposito's na 1932. Het cijfer voor 1935 geeft nog geen merkbare vermindering van de geldruimte. De geldovervloed blijkt ook uit den heerschenden rentestand. Terwijl de handelsbanken van 20 Januari 1932 tot 10 October 1932 nog 4¼ pCt. betaalden voor driemaands- en 5 pCt. voor negenmaandsdeposito's, verminderde dit tot resp. 0 pCt. voor eerstgenoemde deposito's op 15 Februari 1933 en tot 0,5 pCt. voor laatstgenoemde op 5 Juni. Deze rentestand geldt ook nu nog. Het tegenwoordige disconto van de reservebank is 3½ pCt., het laagste van haar weliswaar korte bestaan.

De post „Regeeringsdeposito” vraagt nadere toelichting. Aanvankelijk was de reservebank geen regeeringsbank. Het bekende rapport Vissering-Kemmerer van 1925 heeft hierin verandering aanbevolen. In 1927 zijn de rekeningen van de Regeering overgemaakt aan de bank; vandaar het verschijnen van dezen post in Maart 1927. Volgens het laatste jaarverslag is de groote toeneming tot £ 7.904.000 in Maart 1935 toe te schrijven aan de grootere staatsinkomsten; in werkelijkheid bleek de toeneming slechts tijdelijk te zijn, want op 12 April 1935 was dit bedrag alweer tot £ 2.753.000 gedaald. De aanzienlijke stijging in „andere deposito's” is waarschijnlijk een gevolg van het feit, dat de handelsbanken op deposito's feitelijk geen rente vergoeden, zoodat het publiek meer direct gebruik van de reservebank gaat maken.

Wanneer wij overgaan naar de debetzijde, dan valt de sterke toeneming van de goudreserves na 1932 op, vooral tusschen Maart 1934 en Maart 1935. Men zou de vraag kunnen stellen: Waarom deze buitengewoon groote toeneming van £ 10.523.000 in een jaar? Gevaar voor een niet-bereiken van de wettelijke minimum-gouddekking heeft ongetwijfeld niet bestaan; het percentage, dat in 1920 vastgesteld was op 40 pCt., is bij de wet No. 9 van 1933 verlaagd tot 30 pCt. Het dekkingspercentage van 39,9 pCt. in 1934 is dus, wat dit betreft, ruim voldoende, en dat van 57,8 pCt. voor 1935 lijkt zelfs buitensporig hoog. Nemen wij dan nog het goud tegen de marktwaarde en niet tegen de standaardwaarde, zooals in de balans is aangegeven en in de tabel is weergegeven, dan stijgt het dekkingspercentage nog tot bijna 100 pCt. Met de daling van de Regeeringsdeposito's na Maart 1935 zal de dekking zelfs nog gunstiger zijn.

In zijn voorzittersrede heeft de onder-President van de Reservebank met betrekking hierop slechts het volgende gezegd: „Het goud is hoofdzakelijk aangekocht, omdat het als een gezonde politiek wordt beschouwd, de bank in een zoo sterk mogelijke positie te houden in den heerschenden tijd van onzekerheid en schommelingen; en het moet als hoogst bevredigend worden beschouwd, dat de goudvoorraad van de bank tegen zijn marktwaarde bijna gelijk zou zijn aan het totale bedrag van onze verplichtingen aan het publiek”. Deze verklaring is niet geheel bevredigend, want uitsluitend uit een oogpunt van veiligheid van de bank en van de geldmarkt in Zuid-Afrika, lijkt zoo'n hoog dekkingspercentage, zelfs onder den huidige wereldtoestand, werkelijk onnoodig.

Is de toenemende goudreserve echter niet een noodzakelijk gevolg van de buitengewoon gunstige betalingsbalans en van de taak van de reservebank om de pariteit van het Zuid-Afrikaansche Pond met het

Pond Sterling te handhaven? Aan het einde van zijn toespraak behandelt de onder-President de handels- en betalingsbalans van Zuid-Afrika, maar een antwoord op genoemde vraag komt niet duidelijk naar voren. Zoals waarschijnlijk bekend is, heeft de reservebank een contract met de mijnen om de goudproductie tegen den heerschenden goudprijs in Londen op te koopen en weer van de hand te doen. De winsten of verliezen, daaruit ontstaan, komen voor rekening van den Staat. Indien de reservebank haar goudreserves dus wil versterken, behoeft zij enkel een deel van het goud van den verkoop terug te houden. Het is nu de vraag, of het noodig was om in het jaar 1934—'35 zooveel terug te houden. Wij kunnen hier slechts zeer vluchtig enkele cijfers van de Zuid-Afrikaansche handelsbalans geven.

Deze had gedurende de laatste jaren een bijzonder gunstig saldo; terwijl het vanaf 1924 tot 1931 gemiddeld ongeveer £ 18.000.000 bedroeg, wat dus ongeveer den netto onzichtbaren invoer voorstelt, is het in 1932 gestegen tot £ 36.800.000, vooral door de daling in den invoer tot £ 33.000.000 in vergelijking met £ 83.000.000 in 1929; in 1934 was het saldo zelfs £ 44.440.000, vooral door de premie op het uitgevoerde goud. En dit alles niettegenstaande het feit, dat de goudvoorraden bij de reservebank in die twee jaren aanmerkelijk zijn toegenomen. Deze gunstige positie is gedeeltelijk geneutraliseerd door de toename van den post: „gedisconteerde buitenlandse wissels” (welke voornamelijk bestaat uit Engelsch schatkistpapier) met £ 14.000.000 van Maart 1932 tot Maart 1933, en met £ 8.000.000 van Maart 1933 tot Maart 1934, zooals de tabel aangeeft. Voor het kalenderjaar 1934 is het gunstig saldo van de handelsbalans echter slechts £ 15.500.000. Dit moet worden toegeschreven aan den steeds toenemenden invoer in Zuid-Afrika, en vooral aan het reeds genoemde feit, dat de reservebank zoo'n groot gedeelte van de goudproductie als reserve heeft teruggehouden. Wij hebben reeds gezien, dat de goudvoorraad toegenomen is met £ 10.523.000 tegen standaardprijs. Het verschil tusschen de waarde tegen standaardprijs en tegen marktprijs komt in de balans tot uitdrukking in den post „Diversen”; van die £ 13.767.000 is £ 12.789.000 de „Goudpremierekening”, wat een vermeerdering van £ 8.387.000 boven die van Maart 1934 aangeeft. Hiervan had echter slechts £ 7.122.000 betrekking op goud, gekocht na 31 Maart 1934. In werkelijkheid is de goudvoorraad van de bank dus toegenomen met £ 17.645.000 tegen marktprijs of aankoopprijs berekend. Om den goudvoorraad zoo te doen toenemen, moest de reservebank echter buitenlandse wissels verkopen tot een bedrag van £ 15.893.000, zooals de gegeven cijfers laten zien. Als het jaarverslag mededeelt, dat de vermindering in de portefeuille van buitenlandse wissels het natuurlijk gevolg was van de vermeerdering van onzen goudvoorraad, dan is dit in dit geval formeel juist, maar het is duidelijk, dat dit niet altijd een vanzelfsprekende noodzakelijkheid is, aangezien in de twee afgelopen jaren de goudvoorraad en de post „buitenlandsche wissels” beide sterk zijn toegenomen.

Onze conclusie is, dat de vermeerdering van den goudvoorraad geen *noodzakelijke* politiek was om de betalingsbalans in evenwicht te houden, en om dus een tendens tot appreciatie van het Zuid-Afrikaansche Pond te neutraliseeren. De vermindering van de buitenlandse wissels met een bijna overeenkomstig bedrag bewijst dit. Ook wil het ons voorkomen alsof, gezien vanuit het standpunt van de veiligheid van de bank en met het oog op de abnormale grootte van de bankdeposito's, een dekkingspercentage van 57,8 pCt. onnoodig hoog is. Wij zouden gaarne een meer volledige uiteenzetting van de goudpolitiek van de reservebank, hoewel deze waarschijnlijk terecht zeer voorzichtig is, hebben ontvangen.

AANTEKENINGEN.

Speciaal nummer van Economisch-Statistische Berichten.

Het nummer van de volgende week van het weekblad zal een speciaal karakter dragen, daar het geheel gewijd zal zijn aan een objectieve uiteenzetting van de verschillende maatregelen op handelspolitiek, agrarisch en sociaal gebied in Nederland. Deze beschouwingen zullen vergezeld gaan van een beschrijving van de verschillende crisisinstellingen, die op het oogenblik in Nederland bestaan.

Het doel van dit speciale nummer is dan ook den lezers van ons blad een gids te zijn door het doolhof van de in ons land uitgevaardigde crisismaatregelen op allerlei gebied.

Het is mogelijk, dat onder onze lezers voor dit speciale nummer belangstelling bestaat in dien zin, dat men gaarne over meerdere exemplaren zou willen beschikken. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut en abonné's op het weekblad kunnen meerdere exemplaren van dit speciale nummer verkrijgen tegen den prijs van 30 cent, mits zij vóór *Dinsdag, 10 December a.s.*, daarvan mededeeling doen aan de Redactie van het weekblad, Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam (giro No. 8408).

Beperking van de bankiersfunctie van de brouwerijen in Duitschland.

De rol van de brouwerijen als bankiers van de café's en restaurants stond in de laatste jaren meermalen in het middelpunt van de publieke belangstelling. De expansieve verkooppolitiek had bij kapitaalcrachtige brouwerijen tot vergaande financiering van het cafébedrijf geleid en wel in Zuid-Duitschland in hoofdzaak in den vorm van verpachting van aan de brouwerij toebehoorende verkoopgelegenheden; in Noord-Duitschland voornamelijk door credietverleening, welke in de crisis met de verminderde consumptie vooral daar een gevaarlijke verliesbron bleek, waar de credieten mede uit deposito's op korten termijn van klanten werden gefinancierd. Weliswaar wordt thans door een bepaling van de „Hauptvereinigung der deutschen Brauwirtschaft” van 25 October 1935 geen regeling van de bestaande crediet-situatie verkregen — integendeel: de bepaling laat alle bestaande overeenkomsten ongewijzigd, doch de brouwerijen wordt op groote schaal haar functie van bank ontnomen. „Een brouwerij is geen bank”, heeft de voorzitter van de hoofdvereniging verklaard; het betreft hier echter niet zoozeer een credietpolitiek maatregel als wel een eerste schrede op den weg naar marktordening.

Nadat de voedselwet in Duitschland eveneens de brouwindustrie in den standenopbouw van den landbouw had betrokken, werden de brouwerijen in Mei 1935 in bedrijfsverenigingen en deze in een hoofdvereniging samengevoegd, om daarmee den organisatorischen grondslag voor een marktordening te scheppen, welke thans met de regeling van 25 October in werking is getreden. Aan het kapitaal der brouwerijen worden in de toekomst groote beperkingen opgelegd: Het werven van nieuwe klanten door het toezeggen van credieten wordt verboden; het verlenen van nieuwe credieten aan oude klanten in zeer sterke mate beperkt; het afsluiten van leveringscontracten voor bier wordt van een vergunning afhankelijk gesteld; het verpachten en huren van koffiehuisen is in de toekomst verboden; het verlengen van bestaande overeenkomsten evenals het aankopen en opnieuw inrichten van localiteiten wordt aan een vergunning onderworpen.

De gevolgen van de regeling zijn thans, aldus „Der deutsche Volkswirt” van 8 Nov. jl., waaraan het bovenstaande is ontleend, nog niet te overzien; heel veel zal van de practische handhaving door de bedrijfsverenigingen afhangen. Het aantal loopende

contracten voor de levering van hier zal bij ongeveer 175.000 bestaande koffiehuisen, tienduizenden bedragen. Het bedrag der tot dusverre verleende brouwerijcredieten werd in 1934 op R.M. 475 miljoen geraamd, zij werden in hoofdzaak door een kleine groep van groote brouwerijen gegeven.

De regeling heeft ten doel, het kapitaal als factor voor het werven van klanten uit te schakelen; in plaats van de concurrentie door macht wordt de concurrentie van de prestatie gesteld en, aan de 400 kleine brouwerijen, welke zich tegenover de 400 grotere brouwerijen niet konden uitbreiden, wordt een kans gegeven. De gevolgen voor het café-bedrijf kunnen nog minder worden overzien dan die voor de brouwerijen. Men mag niet verwachten en het is evenmin gewenscht, dat de banken de financiering op dezelfde schaal zullen overnemen. Men zal er veel-er rekening mede dienen te houden, dat de crediet-basis van het cafébedrijf in de toekomst kleiner wordt.

INGEZONDEN STUKKEN.

KAN DE TWENTSCHE TEXTIELINDUSTRIE MET LANCASHIRE CONCURREEREN IN AFRIKA?

De Heer M. Westerdijk schrijft ons:

Volgens de Handelingen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (blz. 283) heeft de Minister-President een uitlating gedaan, welke, naar het ons voorkomt, een onjuist beeld geeft van den werkelijken toestand van onzen textielexport.

Deze uitlating luidde:

„Een van de grootste fabrikanten uit Twente heeft mij medegedeeld, dat hij met zijn producten op de Afrikaansche markt zonder moeite concurreert met Engelsche producten, hoewel men in Engeland met 40 pCt. heeft gedevalueerd.”

In een dergelijken vorm gesteld, wekt deze uitlating den indruk, dat de Twentsche Textielindustrie op de Afrikaansche markten tegen de Britsche kan concurreeren en dat derhalve een devaluatie voor onze textielindustrie niet noodig is om haar positie te handhaven tegenover de Britsche, welke werkt met een 40 pCt. gedeprecieerde valuta.

Hoe de positie op de verschillende door de Britsche regeering gecontingenteerde markten in Afrika is, laten wij buiten deze beschouwing, doch voor de onbeschermden markten in Oost-Afrika is de aangehaalde uitlating, in haar algemeenen vorm, als maatstaf niet te aanvaarden. Uitsluitend in die markten, waar alle landen vrij kunnen concurreeren, kan blijken of de Nederlandsche industrie zich op prijsgebied met de Engelsche meten kan.

Als exporteurs naar de Oost-Afrikaansche markten, deden wij in vroeger jaren belangrijke zaken met Twente, doch sedert de devaluatie van het Engelsche Pond, de Ozechische Kroon, de Duitse Mark (scrips, compensatie) en de Belgische Franc, is deze export van Nederlandsche textielgoederen tot een onbetekenend bedrag teruggelopen.

De Britsche export van textielgoederen naar Britsch Oost-Afrika, waar — wij herhalen — geen contingenten bestaan en alle landen dezelfde invoerrech-

ten betalen, bedroeg in 1931 19,9 pCt. van den totalen invoer. Door de Japansche concurrentie liep dit percentage terug tot 7,03 pCt. over de eerste helft van 1935.

Het Nederlandsche aandeel liep echter over dezelfde periodes terug van 15,8 pCt. tot 1,16 pCt., een naar verhouding dus veel grootere vermindering. Het onbeduidende percentage van 1,16 pCt. over de eerste helft van 1935 kon vermoedelijk alléén nog worden bereikt door offers van de textielabrieken hier te lande.

In de bovengenoemde cijfers is niet verwerkt het artikel katoenen afvaldekens, daar dit een artikel is, waarop de Engelsche industrie zich, ook vóór de devaluatie, nooit heeft toegelegd.

Hierin ondervindt Nederland uitsluitend de concurrentie van Ozecho-Slovakije, Duitsland en België. (Japan maakt dit artikel nog niet in grooten omvang). De export van de in ons land gefabriceerde katoenen afvaldekens was vroeger zeer belangrijk en Nederland had op de Oost-Afrikaansche markten een overheerschende positie.

In 1930 bijv. werden in deze gebieden in totaal 1.800.000 katoenen dekens ingevoerd en hiervan alleen uit Nederland 1.150.000 stuks of 64 pCt. van den totalen import.

Tengevolge van de devaluatie van de Ozechische Kroon en van de Duitse Rijksmark (scrips en compensatie) liep de omzet in Nederlandsche dekens voortdurend terug en sedert ook België devalueerde, is het prijsverschil voor de belangrijkste soorten onoverbrugbaar geworden. Het aandeel van Nederland voor katoenen dekens daalde van 64 pCt. in 1930 tot 21 pCt. in 1934 en sedert de invloed van de depreciatie van den Belgischen Franc merkbaar wordt, dreigt het Nederlandsche fabricaat zoo goed als geheel van dit tooneel te verdwijnen.

Ter vergelijking volgen hier de prijzen dato 22 November 1935 van de belangrijkste standaard-kwaliteiten, in cents per deken CIF Mombasa:

	Nederland	België en Duitsland
kwaliteit 1	45½	40
„ 2	42½	37½
„ 3	37	30½

Voorts een vergelijking tusschen de prijzen dato 22 November 1935 voor een standaard kwaliteit gebleekte keper, welke voorheen in groote hoeveelheden door ons uit Twente werd betrokken:

	Nederland	Engeland
gebleekte keper per stuk van 40 yards ..	f 8,95	f 8,16

Hoewel de bovengenoemde verschillen reeds belangrijk genoeg zijn bij een handel, welke gewoon is scherp te calculeeren, zouden de verschillen ongetwijfeld nog grooter zijn, indien, hetgeen zeer zeker niet het geval is, in de Nederlandsche prijzen dezelfde marges en afschrijvingen op gebouwen en machines waren gecalculeerd als in de buitenlandsche prijzen.

Vóór de devaluatie van het Pond was Engeland voor deze doeksoort in den regel pl.m. 5 pCt. duurder dan Nederland.

Men moge tegenstander van devaluatie zijn uit

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	24/30 Nov. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tjdvak 1934	24/30 Nov. 1935	Sedert 1 Jan. 1935	Overeenk. tjdvak 1934	1935	1934
Tarwe	14.758	907.280	1.270.324	—	18.101	32.305	925.381	1.302.629
Rogge	4.601	209.267	386.878	—	701	15.416	209.968	402.294
Boekweit	1.835	23.635	22.731	—	—	—	23.635	22.731
Mais	3.484	729.710	845.448	—	111.935	202.995	841.645	1.048.443
Gerst	1.365	324.554	358.744	800	29.754	45.755	354.308	404.499
Haver	1.797	141.000	113.617	—	1.660	3.195	142.660	116.812
Lijnzaad	—	161.140	192.922	—	302.768	222.047	463.908	414.969
Lijnkoek	302	43.890	60.741	—	—	55	43.890	60.796
Tarwemeel	773	18.907	19.919	—	6.621	3.663	25.528	23.582
Andere meelsoorten	873	30.302	54.591	—	3.371	6.442	33.673	61.033

moreele en materiele overwegingen; het feit, dat een Nederlandsche textielfabriek wel eens een order kan boeken voor export naar Afrika in vrije concurrentie met Engeland, late men liever buiten beschouwing, aangezien het algemeene bewijskracht mist. Wij, die sedert 15 jaar naar de onbeschermden markten in Oost-Afrika exporteerden en ons in het bijzonder toelagden op den export van het Twentsche product, hebben een ervaring, tegenovergesteld aan hetgeen in de gewraakte uitlating te verstaan wordt gegeven.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Bankers, Statesman and Economists door Paul Einzig. (Londen 1935; MacMillan & Co. Ltd. Prijs 8/6).

Einzig heeft een vaardige pen, dat hebben zijn boeken over belangrijke internationale vraagstukken wel voldoende bewezen. Ook in dit boek worden weer vele belangrijke punten besproken; de schrijver loopt echter vaak wel wat heel vlug over de vele problemen heen. Het eerste hoofdstuk, tevens het belangrijkste, bevat een pleidooi tegen stabilisatie. De schrijver is een voorstander van een lagen rentestand, teneinde de rentelasten te verlagen en op deze wijze de mogelijkheid van een stijging van de groothandelsprijzen te openen. Alsof een stijging van de prijzen alleen daarvan afhankelijk is! Hoewel Einzig voor een eventuele terugkeer van Engeland tot den gouden standaard is, waarschuwt hij tegen de orthodoxe voorstanders van stabilisatie. De politiek van Roosevelt heeft zijn goedkeuring, hoewel de Amerikaansche president de juiste dingen op de verkeerde manier doet. Montagu Norman daarentegen heeft volgens Einzig uit de lessen van de laatste jaren niets geleerd; zijn vroegere bewondering voor den president van de Engelsche circulatiebank heeft voor ernstige critiek plaats gemaakt. In tegenstelling tot Norman is Van Zeeland het type bankier-staatsman, die de tijdsveranderingen verstaat. Wat Italië betreft, wijst hij op het conflict tusschen de onorthodoxe economische politiek en de orthodoxe monetaire politiek.

ONTVANGEN BOEKEN.

Inleiding tot het Nederlandsche handelsrecht door Dr. W. L. P. A. Molengraaff, in leven hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, vierde, herziene druk door Mr. T. J. Dorhout Mees, rechter te Utrecht. (Haarlem 1935; De Erven F. Bohn. Prijs ing. f 3.75, geb. f 4.50).

De opzet van het werk is dezelfde gebleven. Behoudens wetswijzigingen is slechts in zeer weinig gevallen van Molengraaff's meening afgeweken, namelijk ten aanzien van de oorzaak der overeenkomst, eigen gebrek bij brandverzekering, risicoverzwaren, de wettelijke basis van sommenverzekering en de renuntiatieclausule.

Het arbeidscontract in de Nederlandsch-Indische wetgeving door Dr. J. F. A. M. Buffart. (Groningen, Batavia 1935; J. B. Wolters' Uitgevers-Maatschappij. Prijs f 0.75).

Rede, gehouden ter aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleeraar in het burgerlijk- en handelsrecht en de burgerlijke rechtsvordering van Nederlandsch-Indië aan de Rijksuniversiteit te Utrecht op 7 October 1935.

L'industrialisation de l'U.R.S.S. par le plan quinquennal door Sanda Alexandridi, docteur en droit, diplômée de l'Ecole libre des Sciences politiques. (Parijs 1934; Les Presses Universitaires de France).

Een studie over het Vijfjaren-plan, waarin de ontwikkeling van de industrialisatie in Rusland wordt besproken. *Abessinië* door E. van Hinte. *Het conflict tusschen dictatuur en democratie* door J. J. Hoogwerff. (Rotterdam 1935; Van Waesberge, Hoogwerff & Richards N.V. Prijs f 0.90).

Het liberaal-socialisme als verzoening van kapitalisme en communisme door C. Verwey. (Rotterdam 1934; W. L. & J. Brusse's Uitgeversmaatschappij N.V.).

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTOS.

Ned. { Disc Wissels. 3½ 14 Nov. '35	Lissabon .... 5 13 Dec. '34
Bk. { Bel. Binn. Eff. 4 14 Nov. '35	Londen ..... 2 50 Juni '32
{ Vrsch. in R.C. 4 14 Nov. '35	Madrid ..... 5 9 Juli '35
Athene ..... 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1½ 1 Feb. '34
Batavia ..... 4 1 Juli '35	Oslo ..... 3½ 22 Mei '33
Belgrado ..... 5 1 Febr. '35	Parijs ..... 6 25 Nov. '35
Berlijn ..... 4 22 Sept. '32	Praag ..... 3½ 25 Jan. '33
Boekarest ..... 4 28 Aug. '35	Pretoria .... 3½ 15 Mei '33
Brussel ..... 2 16 Mei '35	Rome ..... 5 9 Sept. '35
Budapest ..... 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2½ 1 Dec. '33
Calcutta ..... 3½ 16 Feb. '33	Tokio .... 3.65 2 Juli '33
Dantzig ..... 5 21 Oct. '35	Weenen ..... 3½ 10 Juli '35
Helsingfors ..... 4 3 Dec. '34	Warschau... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen .... 3½ 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2½ 3 Mei '35

OPEN MARKT.

	1935				1934	1933	1914
	30 Nov.	25/30 Nov.	18/23 2 Nov.	11/16 Nov.	26 Nov. / 1 Dec.	27 Nov. / 2 Dec.	20,24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	3½-1/4	3-1/4	2½-3/2	27.8-31/4	1/2	3 5-1/2	3½-9/16
Prolong.	3	3-1/4	2½-3/4	29¼-31/4	1	1	2¼-9/4
Londen Daggeld...	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/4-1	1/2-1	1½-2
Partic. disc.	9/16-5/8	17/32-9/8	9/16	9/16	7/16-9/16	11/16-1/8	4¼-9/4
Berlijn Daggeld...	3¼-1/2	3-1/2	2¼-3	3-1/4	3½-4 1/2	4½-6	—
Maandgeld	3-3/8	3-5/8	3-1/4	3-1/4	37/8-4	4½-6	—
Part. disc.	3	3	3	3	3½	37/8	2½-1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/2	4-1/4	4-1/2	—
New York Daggeld 1)	3/4	5/4	3/4-1	3/4	1	3/4	1½-2 1/2
Partic. disc.	5/16	5/16	5/16	5/16	5/16	5/16-7/8	—

1) Koers van 29 Nov. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag

WISSELKOERSEN. KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
26 Nov. 1935	1.48	7.30 5/8	59.50	9.73 3/4	25.01	100 1/2
27 " 1935	1.47 1/4	7.29	59.40	9.72 1/2	24.97 1/2	100 1/2
28 " 1935	1.47 3/8	7.30	59.40	9.73 1/4	25. —	100 1/2
29 " 1935	1.47 10/16	7.29 1/4	59.42 1/2	9.73	24.99	100 9/16
30 " 1935	1.47 13/16	7.28 1/2	59.40	9.73 1/2	24.98 1/2	100 1/2
2 Dec. 1935	1.47 11/16	7.28 1/2	59.40	9.73	24.98	100 1/2
Laagste d.w. 1)	1.47 1/2	7.27 1/2	59.35	9.72 1/4	24.95	100
Hoogste d.w. 1)	1.48 1/8	7.30 1/2	59.55	9.74 1/4	25.02 1/2	100 9/16
Muntpariteit	2.4878	12.1071	59.263	9.747	34.592	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
26 Nov. 1935	47.76	—	6.11	1.15	—	20.17 1/2
27 " 1935	47.76	—	6.12 1/2	1.15	—	20.17 1/2
28 " 1935	47.77	—	6.12 1/2	1.15	—	20.18
29 " 1935	47.76	—	6.12	1.15	—	20.16
30 " 1935	47.77	—	6.13	1.15	—	—
2 Dec. 1935	47.75	—	6.12 1/2	1.15	—	20.16
Laagste d.w. 1)	47.72	—	6.07 1/2	1.10	—	20.10
Hoogste d.w. 1)	47.82 1/2	27.75	6.15	1.20	11.95	20.30
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
26 Nov. 1935	37.65	32.65	36.70	3.23	40 1/8	1.46 3/8
27 " 1935	37.57 1/2	32.52 1/2	36.62 1/2	3.22 1/2	40	1.46 1/2
28 " 1935	37.65	32.60	36.65	3.22 1/2	40	1.46 1/2
29 " 1935	37.60	32.57 1/2	36.65	3.21	40 1/2	1.46 1/2
30 " 1935	37.62 1/2	32.55	36.62 1/2	3.20	40 1/2	1.46 1/2
2 Dec. 1935	37.52 1/2	32.50	36.60	3.21	40 3/8	1.46 1/2
Laagste d.w. 1)	37.50	32.45	36.50	3.17 1/2	39 1/2	1.46
Hoogste d.w. 1)	37.75	32.70	36.80	3.25	41	1.47
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 3/4	2.4878

*) Noteering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
26 Nov. 1935	4,93 3/8	6,58 1/2	40,24	67,61
27 " 1935	4,93 3/8	6,58 1/2	40,24	67,66
28 " 1935	—	—	—	—
29 " 1935	4,93	6,59	40,23	67,67 1/2
30 " 1935	4,93 3/8	6,58 3/8	40,23	67,70 1/2
2 Dec. 1935	4,92 3/4	6,59 1/2	40,23	67,78
3 Dec. 1934	4,95 3/8	6,59	40,19	67,61
Muntpariteit..	4,86	3,90 3/8	23,81 1/4	40 3/16

STATISTISCH OVERZICHT

	GRANEN EN ZADEN										TUINBOUWARTIKELEN						VLEESCH			
	TARWE 80 kg La Plata loco Rotterdam/Amsterdam per 100 kg. ¹⁾		ROGGE 74 kg Bahia Blanca loco R'dam A'dam per 100 kg. ²⁾		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.		GERST 62.63 kg Z.-Russische loco Rotterdam/A'dam per 2000 kg. ³⁾		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.		WITTE KOOL 1e kwal. 1-5 pond per 100 kg Broek op Langendijk		UIEN gewoon per 100 kg Broek op Langendijk		BLOEM-KOOL 1e soort p. 100 st. Grootbroek ⁵⁾		RUND-VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		VARKENS-VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam	
	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%
1925	17.20	100.0	13.07 ⁵	100.0	231.50	100.0	236.00	100.0	462.50	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1926	15.90	92.4	11.75	89.9	174.25	75.3	196.75	83.4	360.50	77.9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927	14.75	85.8	12.47 ⁵	95.4	176.00	76.0	237.00	100.4	362.50	78.4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1928	13.47 ⁵	78.3	13.15	100.6	226.00	97.7	228.50	96.8	363.00	78.5	4.55	100.0	13.25	100.0	14.80	100.0	93.00	100.0	77.50	100.0
1929	12.25	71.2	10.87 ⁵	83.2	204.00	88.1	179.75	76.2	419.25	90.6	7.38	162.4	11.78	88.9	17.23	116.4	96.40	103.7	93.12 ⁵	120.2
1930	9.67 ⁵	56.3	6.22 ⁵	47.6	136.75	59.1	111.75	47.4	356.00	77.0	2.05	45.1	2.14	16.2	14.22	96.1	108.00	116.1	72.90	94.1
1931	5.55	32.3	4.55	34.8	84.50	36.5	107.25	45.4	187.00	40.4	3.06	67.3	1.94	14.6	7.54	50.9	88.00	94.6	48.00	61.9
1932	5.22 ⁵	30.4	4.62 ⁵	35.4	77.25	33.4	100.75	42.7	137.00	29.6	1.49	32.8	8.07	60.9	9.92	67.0	61.00	65.6	37.50	48.4
1933	5.02 ⁵	29.2	3.55	27.2	68.50	29.6	70.00	30.0	148.00	32.0	0.82	18.0	2.30	17.4	6.69	45.2	52.00	55.9	49.50	63.9
1934	3.67 ⁵	21.4	3.32 ⁵	25.4	70.75	30.6	75.75	32.1	142.50	30.8	3.23	71.0	1.89	14.3	8.26	55.8	61.50	66.1	46.65	60.2
Jan. 1934	4.75	27.6	3.10	23.7	65.25	28.2	58.00	24.6	144.25	31.2	3.65	80.2	2.30	17.4	—	—	62.50	67.2	53.75	69.4
Febr. "	3.40	19.8	2.77 ⁵	21.2	65.25	24.2	58.50	24.8	133.00	24.8	3.97	87.3	1.63	12.3	—	—	63.00	67.7	53.50	69.0
Maart "	3.25	18.9	2.72 ⁵	20.8	70.75	30.6	58.75	24.9	132.00	28.5	5.99	131.6	1.23	9.3	—	—	61.75	66.4	50.50	65.2
April "	3.20	18.6	2.70	20.7	70.50	30.5	56.75	24.0	136.50	29.5	—	—	—	—	—	—	63.50	68.3	49.12 ⁵	63.4
Mei "	3.32 ⁵	19.2	2.87 ⁵	21.9	62.00	26.8	63.00	26.7	154.50	33.4	—	—	—	—	—	—	65.75	70.7	47.50	61.3
Juni "	3.67 ⁵	21.4	3.17 ⁵	24.3	65.00	28.1	74.75	31.7	156.50	33.8	—	—	—	—	—	—	63.25	68.0	43.75	56.5
Juli "	3.80	22.1	3.30	25.3	71.50	30.9	78.75	33.4	151.25	32.7	—	—	—	—	—	—	63.00	67.7	44.62 ⁵	57.6
Aug. "	4.37	25.4	4.27 ⁵	32.7	83.25	36.0	93.50	39.6	159.25	34.4	—	—	—	—	—	—	63.00	68.8	43.30	55.9
Sept. "	4.00	23.3	4.15	31.7	77.25	33.4	93.25	39.5	145.50	31.5	—	—	—	—	11.21	75.7	63.55	68.3	42.62 ⁵	55.0
Oct. "	3.50	20.3	3.70	28.3	69.50	30.0	93.50	39.6	135.25	29.2	—	—	—	—	6.19	41.8	60.70	65.3	42.12 ⁵	54.4
Nov. "	3.50	20.3	3.45	26.4	71.25	30.8	89.25	37.8	127.75	27.6	1.28	28.1	2.25	17.0	7.37	49.8	53.75	57.8	44.50	57.4
Dec. "	3.45	20.1	3.55	27.2	76.25	32.9	91.00	38.6	134.00	29.0	1.26	27.7	2.03	15.3	—	—	53.15	57.2	44.65	57.6
Jan. 1935	3.30	19.2	3.52 ⁵	27.0	74.25	32.1	89.25	37.8	137.25	29.7	1.13	24.8	2.59	19.5	—	—	53.62 ⁵	57.7	45.62 ⁵	58.9
Febr. "	3.20	18.6	3.37 ⁵	25.8	68.00	29.4	71.25	30.2	124.25	26.9	0.91	20.0	2.14	16.2	—	—	51.90	55.8	47.55	61.4
Maart "	3.20	18.6	3.07 ⁵	23.5	67.75	29.3	64.00	27.1	120.50	26.1	0.88	19.3	2.92	22.0	—	—	51.40	55.3	51.20	66.1
April "	4.07 ⁵	23.7	2.95	22.6	70.75	30.6	66.75	28.0	125.00	27.0	—	—	—	—	—	—	51.40	55.3	51.20	66.1
Mei "	4.05	23.5	2.90	22.2	59.00	25.9	67.25	28.5	125.50	27.1	—	—	—	—	—	—	51.40	55.8	50.25	64.8
Juni "	4.02	23.4	2.90	22.2	57.50	24.8	75.00	31.8	124.25	26.9	—	—	—	—	—	—	50.80	54.6	48.50	62.6
Juli "	3.92 ⁵	22.8	2.55	19.5	54.50	23.5	66.75	28.3	124.50	26.9	—	—	—	—	—	—	48.00	51.6	46.12 ⁵	59.5
Aug. "	4.25	24.7	2.62 ⁵	20.1	55.25	23.9	64.50	27.3	132.25	28.6	—	—	—	—	—	—	44.80	48.2	52.55	67.8
Sept. "	4.75	27.6	3.00	22.9	55.75	24.1	64.50	27.3	139.50	30.2	—	—	—	—	6.60	44.6	43.37 ⁵	46.6	56.2 ⁵	73.1
Oct. "	4.95	28.8	3.35	25.6	57.75	24.9	64.75	27.4	142.75	30.9	—	—	—	—	10.94	73.9	46.07 ⁵	49.5	64.62 ⁵	83.4
Nov. "	4.15	27.0	3.20	21.5	55.00	23.8	59.75	25.3	137.75	29.8	3.83	84.2	2.65	20.0	8.30	56.1	42.75	46.0	56.85	73.4
Dec. "	4.75	27.6	3.20	24.5	56.00	24.2	60.50	25.6	139.75	30.2	3.52	77.4	2.58	19.5	9.02	60.9	43.00	46.2	52.50 ⁶⁾	67.7

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 3) Tot Canada. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. van 24 Juli '33-7 Oct. '35 64/65 kg La Plata. 4) De jaren 1928 en 1929 Broek op Langendijk. 5) 30 Nov. 6) 28 Nov.

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT

	MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN										DIVERSEN			
	STEENKOLEN Westfaalsche/ Hollandsche bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m 33.99 Bé s. g. per barrel		BENZINE Gulf exp. 64/66 ⁵⁾ §cts. per U.S. gallon		KATOEN					WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.		WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE- HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.		KALK- SALPETER Gld. per 100 kg netto		
	fl.	%	\$	%	§cts.	%	§cts.	%	pence	%	pence	%	pence	%	pence	%	fl.	%	fl.	%
1925	10.80	100.0	1.68	100.0	14.86	100.0	23.25	100.0	29.27	100.0	9.35	100.0	55.00	100.0	29.50	100.0	34.70	100.0	12.00	100.0
1926	17.90	165.7	1.89	112.5	13.65	91.9	17.55	75.5	16.24	55.5	6.30	67.4	47.25	85.9	24.75	83.9	28.46	82.0	11.61	96.8
1927	11.25	104.2	1.30	77.4	14.86	100.0	17.50	75.3	16.78	57.3	7.27	77.8	48.50	88.2	26.50	89.8	40.43	116.5	11.48	95.7
1928	10.10	93.5	1.20	71.4	9.98	67.2	20.00	86.0	19.21	65.6	7.51	80.4	51.50	93.6	30.50	103.4	47.58	137.1	11.48	95.7
1929	11.40	105.6	1.23	73.2	10.00	67.3	19.15	82.4	17.05	58.2	6.59	70.5	39.00	70.9	25.25	85.6	32.25	92.9	10.60	88.3
1930	11.35	105.1	1.12	66.7	8.77	59.0	13.55	58.3	12.00	41.0	3.92	41.9	26.75	48.6	16.25	55.1	25.36	73.7	9.84	82.0
1931	10.05	93.1	1.58	34.5	5.04	33.9	8.60	37.0	7.33	25.0	3.08	33.0	21.50	39.1	12.00	40.7	18.65	53.1	8.61	71.8
1932	8.00	74.1	0.81	48.2	4.50	30.3	6.45	27.7	5.21	17.8	3.11	33.3	16.00	29.1	8.50	28.8	11.15	32.1	6.15	51.3
1933	7.00	64.8	0.45	26.8	3.61	24.3	6.75	29.0	5.13	17.5	2.78	29.7	19.25	35.0	9.50	32.2	13.26	38.2	6.18	51.5
1934	6.20	57.4	0.63	37.5	2.88	19.4	7.35	31.6	5.32	18.2	2.68	28.7	19.25	35.0	10.25	34.7	12.07	34.8	6.11	50.9
Jan. 1933	7.05	65.3	0.53	31.5	4.16	28.0	6.15	26.5	5.13	17.5	2.95	31.6	15.75	28.6	8.25	28.0	11.50	33.1	6.30	52.6
Febr. "	7.20	66.7	0.38	22.6	3.97	26.7	6.10	26.2	4.98	17.0	2.78	29.7	15.50	28.2	8.25	28.0	10.38	29.9	6.40	53.3
Maart "	7.25	67.1	0.38	22.6	3.87 ⁵	26.1	6.40	27.5	4.97	17.0	2.77	29.6	15.25	27.7	7.75	26.3	10.75	31.0	6.40	53.3
April "	7.15	66.2	0.23 ⁵	12.0	3.67	24.7	6.65	28.6	5.18	17.7	2.68	28.7	15.75	28.6	7.75	26.3	11.25	32.4	6.40	53.3
Mei "	7.15	66.2	0.25 ⁵	15.2	3.02	20.3	7.85	33.8	5.85	20.0	3.25	34.8	18.50	33.6	9.00	30.5	15.75	45.4	6.40	53.3
Juni "	7.05	65.3	0.41	24.4	3.33	22.4	7.60	32.7	5.76	19.7	3.20	34.2	20.75	37.7	9.75	33.1	16.00	46.1	6.40	53.3
Juli "	6.95	64.4	0.37	22.0	3.37	22.7	6.90	29.7	5.39	18.4	2.91	31.1	20.75	37.7	9.75	33.1	14.75	42.5	5.80	48.3
Aug. "	6.85	63.4	0.52	31.0	3.50	23.6	6.60	28.4	4.70	16.1	2.54	27.2	21.50	39.1	10.50	35.6	15.13	44.1	5.85	48.8
Sept. "	6.60	61.1	0.66	39.3	4.04	27.2	6.40	27.5	4.55	15.5	2.48	26.5	20.75	37.7	10.75	36.4	14.50	41.8	5.90	49.2
Oct. "	6.75	62.5	0.66	39.3	3.72	25.0	6.25	26.9	4.63	15.8	2.39	25.6	23.75	43.2	12.00	40.7	13.38	38.6	5.95	49.6
Nov. "	6.95	64.4	0.67	39.9	3.75	25.2	6.50	28.0	4.89	16.7	2.38	25.5	25.00	45.5	13.25	44.9	13.50	38.9	6.00	50.0
Jan. 1934	6.65	61.6																		

AN GROOTHANDELSPRIJZEN

ZUIVEL EN EIERN										METALEN													
BOTER per kg Leeuwarder Comm. Noteering		BOTER p. kg Heffing Crisis Zuivel-Centr.		KAAS Edammer Alkmaar Fabrieks-kaas kl. m/merk per 50 kg.		EIERN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.		KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton		LOOD Locoprijzen Londen per Eng. ton		TIN Locoprijzen Londen per Eng. ton		IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesb. per Eng. ton		GIETRIJ-IJZER (Lux III) p. Eng. t. f.o.b. Antwerpen		ZINK Locoprijzen Londen per Eng. ton		GOUD cash Londen per ounce fine		ZILVER cash Londen per Standard Ounce	
fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	£	%	£	%	£	%	sh.	%	sh.	%	£	%	sh.	%	pence	%
1925	2.31	100.0	—	56.00	100.0	9.18	100.0	62.1/6	100.0	36.8/6	100.0	261.17/-	100.0	73.00	100.0	67.00	100.0	36.3/6	100.0	85.60	100.0	100.0	100.0
1926	1.98	85.7	—	43.15	77.1	8.15	88.8	58.11/-	93.5	31.1/6	85.3	290.17/6	111.1	86.6	118.5	68.8	34.2/6	94.3	85.00	99.5	28 1/2	89.3	
1927	2.03	87.9	—	43.30	77.3	7.96	86.7	55.14/-	89.7	24.4/-	66.4	290.4/-	110.8	73.00	100.0	64.6	96.3	28.10/-	78.8	85.00	99.5	26 3/4	83.3
1928	2.11	91.3	—	48.05	85.8	7.99	87.0	63.16/-	102.8	21.1/-	57.8	227.5/-	86.8	66.00	90.4	62.8	93.5	25.5/6	69.9	85.00	99.5	26 1/4	81.1
1929	2.05	88.7	—	45.40	81.1	8.11	88.3	75.14/-	121.9	23.5/-	63.8	203.15/6	77.8	70.6	96.6	68.9	102.6	24.17/6	68.8	85.00	99.5	24 1/2	76.2
1930	1.66	71.9	—	38.45	68.7	6.72	73.2	54.13/-	88.0	18.1/6	49.6	142.5/-	54.3	67.00	91.8	59.6	88.8	16.17/-	46.6	85.00	99.5	17 1/2	55.4
1931	1.34	58.0	—	31.30	56.9	5.35	58.3	36.5/-	58.4	12.1/-	33.1	110.1/-	42.0	55.00	75.3	47.6	70.9	11.10/6	31.9	92.6	108.2	13 1/8	41.6
1932	0.94	40.7	—	22.70	40.5	4.14	45.1	22.17/-	36.8	8.12/-	23.6	97.2/-	37.1	42.00	57.5	37.0	55.2	9.16/-	27.1	118.00	138.0	12 1/8	40.1
1933	0.61	26.4	0.96	20.20	36.1	3.71	40.4	22.2/6	35.6	7.17/6	21.6	131.18/-	50.4	41.00	56.2	35.0	52.2	10.12/6	29.4	124 7/8	145.8	12 1/8	38.5
1934	0.45	19.5	1.00	18.70	33.4	3.45	37.6	18.14/6	30.2	6.15/6	18.6	141.19/6	54.2	40.00	54.8	33.7	50.1	8.9/-	23.4	137 7/8	161.0	13 1/8	40.7
Jan. '34	0.50	21.6	1.00	20.40	36.4	5.05	55.0	21.7/-	34.4	7.7/-	20.2	148.3/-	56.8	39.6	54.1	36.0	53.7	9.12/-	26.5	129/6	151.5	12 3/4	39.7
Feb. '34	0.47	20.3	1.00	21.55	38.5	3.68	40.1	20.9/6	33.0	7.4/-	19.8	140.13/-	53.7	39.6	54.1	36.5	54.4	9.0/6	24.9	137.1	160.3	12 1/2	38.9
Mrt. '34	0.44	19.0	1.00	19.90	35.5	2.71	29.5	20.3/-	32.5	7.3/6	19.7	144.15/6	55.3	40.6	55.5	35.3	52.6	9.2/-	25.2	136.8	159.8	12 1/8	39.3
Apr. '34	0.42	18.2	1.00	17.20	30.7	2.72	29.6	20.4/6	33.4	7.4/6	19.8	150.10/6	57.5	41.6	56.8	34.2	51.0	9.7/6	25.9	135 1/2	158.0	12 1/8	38.7
Mei '34	0.41	17.7	1.00	16.05	28.7	2.54	27.7	20.4/-	32.5	6.16/6	18.7	144.19/6	55.4	40.6	55.5	32.9	48.9	9.2/-	25.2	136.3	159.4	12 1/8	37.5
Juni '34	0.41	17.7	1.00	19.40	34.6	2.74	29.9	19.18/6	32.1	6.14/-	18.4	140.1/-	53.5	40.6	55.5	31.9	47.4	8.16/-	24.3	137.8 1/2	161.1	12 1/4	38.1
Juli '34	0.40	17.3	1.00	21.50	38.4	2.81	30.6	18.11/-	29.9	6.14/6	18.5	142.9/-	54.0	40.6	55.5	32.4	48.2	8.6/-	22.9	137.11	161.4	12 1/4	39.7
Aug. '34	0.43	18.6	1.00	20.90	37.3	3.32	36.2	17.6/-	27.9	6.14/-	18.4	139.7/6	53.2	40.0	54.8	32.6	48.5	8.7/6	23.2	138.6	162.0	13	40.5
Sept. '34	0.43	18.6	1.00	18.12 1/2	32.4	3.31	36.1	16.10/-	26.6	6.5/6	17.2	137.17/-	52.6	39.6	54.1	32.6	48.5	7.7/6	21.7	141.0	164.9	13 1/8	40.9
Oct. '34	0.43	18.6	1.00	17.37 1/2	31.0	3.95	43.0	16.3/-	26.0	6.6/-	17.3	137.19/6	52.7	39.6	54.1	32.6	48.5	7.7/-	20.3	141.10	165.9	14	43.6
Nov. '34	0.47	20.3	1.00	17.00	30.4	4.52 1/2	49.3	16.11/6	26.7	6.8/-	17.6	139.8/-	53.2	40.0	54.8	32.6	48.5	7.7/6	20.4	139.6 1/2	163.2	14 1/8	46.3
Dec. '34	0.54	23.4	0.95	15.12 1/2	27.0	4.07	44.3	16.16/-	27.1	6.6/-	17.3	137.8/6	52.5	39.6	54.1	34.1	50.9	7.4/6	20.0	140.6 1/2	164.4	14 1/8	45.7
Jan. '35	0.58	25.1	0.90	14.95	26.7	3.12 1/2	34.0	16.19/-	27.3	6.5/-	17.2	138.11/-	52.9	39.6	54.1	34.6	51.5	7.6/6	20.4	141.10 1/2	165.9	14 1/4	45.9
Feb. '35	0.52	22.5	0.95	14.37 1/2	25.7	3.20	34.9	16.4/-	26.1	6.4/-	17.0	136.8/-	52.1	39.6	54.1	34.6	51.5	7.3/6	19.8	142.8	166.9	14 1/2	46.1
Mrt. '35	0.37	16.0	1.02 1/2	13.30	23.8	2.74	29.8	16.8/-	26.4	6.7/6	17.5	124.5/6	47.5	38.0	52.1	33.9	50.4	7.0/6	19.4	147.5	172.4	15 1/4	49.0
Apr. '35	0.37	16.0	1.08	11.50	20.5	2.31 1/2	25.2	18.8/-	29.6	7.5/6	20.0	131.0/6	50.0	38.6	52.7	33.6	50.0	7.11/-	20.9	144.5	168.9	18 1/2	56.6
Mei '35	0.34	14.7	1.10	11.85	21.2	2.38 1/2	26.0	20.0/-	32.2	8.6/6	22.9	135.5/6	51.7	39.0	53.4	33.6	50.0	8.15/6	24.3	142.3 1/2	166.4	20	62.3
Juni '35	0.41	17.7	1.07 1/2	11.95	21.3	2.41 1/2	26.3	18.10/-	30.3	8.11/6	23.5	136.5/6	52.0	39.6	54.1	33.6	50.0	8.11/-	23.6	141.6	165.5	19 1/8	61.1
Juli '35	0.44	19.0	1.00	12.37 1/2	22.1	2.54	27.7	17.10/-	29.8	8.13/-	23.7	140.11/6	53.7	39.6	54.1	33.6	50.0	8.10/-	23.5	140.10	164.7	18 1/2	57.0
Aug. '35	0.46	19.9	1.00	15.10	27.0	3.31 1/2	36.1	19.15/-	31.8	9.11/-	26.2	135.12/6	51.8	40.0	54.8	33.6	50.0	8.18/6	24.7	140.4	164.1	17 1/8	55.6
Sept. '35	0.58	25.1	0.97	20.25	36.2	3.16	34.4	20.10/6	33.1	9.14/6	26.7	135.4/6	51.6	39.6	54.1	33.6	50.0	9.8/-	26.0	141.0	164.4	17 1/8	56.7
Oct. '35	0.65	28.1	0.89	19.87 1/2	35.5	3.95	43.0	21.3/6	34.1	11.3/-	30.6	136.7/6	52.3	39.6	54.1	33.6	50.0	10.0/6	27.7	141.8	165.7	17 1/8	54.9
Nov. '35	0.59	25.5	0.94	16.90	30.2	4.69	51.1	21.2/6	34.0	10.15/6	29.6	135.13/6	51.8	39.6	54.1	33.6	50.0	9.16/6	27.1	141.3 1/2	165.3	17 1/8	54.7
25 Dec. '35	0.56 1/2	24.2	0.95	16.50 1/2	29.5	4.95	53.9	21.3/-	34.1	10.14/6	29.4	132.12/-	50.6	39.6	54.1	33.6	50.0	9.14/6	26.9	140.11 1/2	164.9	17 1/2	54.5
2 Dec. '35	0.58	24.2	0.95	16.50 1/2	29.5	4.70	51.2	21.7/-	34.4	10.11/6	29.0	133.16/-	51.1	39.6	54.1	33.6	50.0	9.10/6	26.3	142.1	164.9	17 1/8	54.7

6 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2 *) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3 *) 29 Nov.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN.

BOUWMATERIALEN										KOLONIALE PRODUCTEN									
VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finland per standaard van 4.672 M ³ .		STEENEN binnenmuur per 1000 stuks		buitenmuur per 1000 stuks		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		COPRA Ned.-Ind. f.m.s. per 100 kg Amsterdam		KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 kg.		RUBBER Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.		SUIKER Witte kristal-suiker loco R'dam/A'dam per 100 kg.		THEE Af. N.-I. theev. A'dam gem. pr. Java- en Sumatrathee p. 1/2 kg.		INDEXCIJFER Grondstoffen Koloniale producten	
fl.	%	fl.	%	fl.	%	sh.	%	fl.	%	cts.	%	sh.	%	fl.	%	cts.	%	100.0	100.0
1925	159.75	100.0	15.50	100.0	19.00	42.6	100.0	35.87 1/2	100.0	61.375	100.0	2.11,625	100.0	18.75	100.0	84.5	100.0	100.0	100.0
1926	153.50	96.1	15.75	101.6	19.50	46.2	115.3	34.00	94.8	55.375	90.2	2.00	94.4	17.50	93.3	84.25	111.5	96.0	102.6
1927	160.50	100.5	14.50	93.5	18.50	43.8	102.6	32.62 1/2	90.9	46.875	76.4	1.6,375	51.6	19.12 1/2	102.0	82.75	97.9	87.5	109.1
1928	151.50	94.8	12.00	77.4	18.50	41.8	97.4	31.87 1/2	88.9	49.625	80.9	-10,75	30.2	15.85	84.5	75.25	89.1	84.6	97.4
1929	146.00	91.4	14.00	90.3	21.25	46.2	111.8	45.10	107.9	27.37 1/2	76.3	-10,25	28.8	13.00	69.3	69.25	82.0	81.9	85.5
1930	141.50	88.6	12.50	80.6	20.75	45.8	109.2	44.11	102.2	22.62 1/2	63.1	-15,875	16.5	9.60	51.2	60.75	71.8	66.0	64.3
1931	110.75	69.3	10.25	66.1	20.25	45.0	106.6	42.9	105.5	15.37 1/2	24.9	-3	8.4	8.00	42.7	42.50	50.3	46.8	46.8
1932	69.00	43.2	9.25	59.7	15.00	33.3	78.9	19.6	45.9	13.00	21.1	-1,75	4.9	6.32 1/2	33.7	28.25	33.4	36.1	38.0
1933	73.50	46.0	10.00	64.5	12.75	28.0	67.1	15.4	36.0	9.30	25.9	-2,25	6.3	5.52 1/2	29.5	32.75	38.7	35.2	34.7
1934	76.50	47.9	8.50	54.8	10.50	23.1	65.8	13.6	31.8	6.90	19.2	-13,875	10.9	4.07 1/2	21.7	40.00	47.3	34.4	32.1
Jan. '33	70.00	43.8	9.25	59.7	13.50	29.4	71.1	16.6	38.8	11.50	32.1	-1,625	4.6	5.37 1/2	28.7	25.00	29.6	33.2	34.1
Febr. '33	70.00	43.8	9.25	59.7	13.00	28.6	68.4	15.9	37.1	10.62 1/2	29.6	-1,5	4.2	5.60	29.9	26.75	31.7	32.1	34.4
Mrt. '33	70.00	43.8	9.50	61.3	12.25	27.0	64.5	16.3	38.2	10.37 1/2	28.9	-1,5	4.2	6.00	32.0	26.25	31.1	32.4	34.9
Apr. '33	70.00	43.8	9.75	62.6	12.75	27.8	67.1	15.5</											

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	16 Nov. 1935	23 Nov. 1935	25/30 Nov. '35 Laagste	30 Nov. '35 Hoogste	30 Nov. 1935
Alexandrië..	Piast. p. £	97½	97½	97½	97½	97½
Athene	Dr. p. £	516	516	517	518	517
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10½	1/10½	1/10½	1/10½	1/10½
Budapest ..	Pen. p. £	16½	16½	16½	16½	16½
Buenos Aires ¹	p. pesop. £	18.10	18.05	17.90	18.10	17.95
Calcutta ...	Sh. p. rup.	1/6½	1/6½	1/6½	1/6½	1/6½
Constantin..	Piast. p. £	613	614	613	614	614
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/5¼	1/6	1/5¼	1/6	1/5¼
Kobe	Sh. p. yen	1/181/32	1/181/32	1/181/32	1/21/32	1/2
Lissabon ...	Escu. p. £	110½	110½	109½	110½	110½
Mexico	\$ per £	17¼	17¼	17¼	18¼	17¼
Montevideo ²	d. per £	21¼	21¼	21¼	22	21¼
Montreal ..	\$ per £	4.97½	4.98½	4.97¼	4.99	4.98½
Rio de Janeiro ³	d. per Mil.	21¼	22¼	22¼	2¼	22¼
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2½	1/2½	1/2½	1/2½	1/2½
Singapore ..	id. p. \$	2/4½	2/4½	2/4	2/4½	2/4½
Valparaiso ⁴	\$ per £	123	123	123	125	125
Warschau ..	Zl. p. £	26¼	26¼	26	26¼	26¼

¹) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke importeurs hebben te betalen, 1 Oct. 17.02. ²) Offic. not. 5 Nov. 39½/8, 18 Nov. 39½/16; 20 Nov. 39½/8, 22 Nov. 39½/7; ³) Id. II. Mrt. 4¼/4 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export“ notering.

ZILVERPRIJS

Londen ¹	N.York ²	Londen
26 Nov. 1935..	29¼	65½
27 „ 1935..	29¼	65½
28 „ 1935..	29¼	—
29 „ 1935..	29¼	65½
30 „ 1935..	29¼	65½
2 Dec. 1935..	29¼	65½
3 Dec. 1934..	24¼	54¼
27 Juli 1914..	24¼	59

GOUDPRIJS³)

Londen	N.York	Londen
26 Nov. 1935....	140/11	140/11
27 „ 1935....	141/-	141/-
28 „ 1935....	140/11	140/11
29 „ 1935....	141/-	141/-
30 „ 1935....	140/11	140/11
2 Dec. 1935....	141/-	141/-
3 Dec. 1934....	140/2	140/2
27 Juli 1914....	84/10	84/10

¹) in pence p. oz. stand. ²) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³) in sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	23 Nov. 1935	30 Nov. 1935
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ultimo October 1935 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	f 180.256,45	f 1.405.718,12
Voorschotten aan Ned.-Indië	4.826.429,09	4.826.429,09
Idem aan Suriname	126.353.593,59	126.962.748,35
Idem aan Curaçao	13.086.673,22	13.188.419,83
Kasvord. weg. credietverst. a/h. buitenl. Saldo der postrek. v. Rijkscomptabellen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹) Vord. op andere Staatsbedrijven ¹) Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldenleeningen aan gemeenten (saldo)	741.398,98 119.294.814,01 26.010.941,21 35.673.127,37 38.384.435,28	654.108,67 119.069.951,58 31.960.492,77 34.533.127,37 38.173.435,28

Verplichtingen

	23 Nov. 1935	30 Nov. 1935
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 15.000.000,—	f 15.000.000,—
Voorsch. d. De Ned. Bk. i. rek. crt. verstr. Schatkistbiljetten in omloop	2.028.483,64	2.679.794,56
Schatkistpromessen in omloop	395.520.000,—	395.520.000,—
Schatkistpromessen in omloop	156.480.000,—	163.780.000,—
w.v. rechtstr. bij De Ned. Bank gepl. Daggeldleeningen	—	7.000.000,—
Zilverbons in omloop	1.200.844,—	6.000.000,—
Schuld op ultimo October 1935 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting	—	1.199.405,50
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. ¹) Id. a. h. Staatsbedr. der F.T. en T. ¹) Id. aan andere Staatsbedrijven ¹) Id. aan diverse instellingen ¹) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.	50.249,42 60.306.115,74 76.072.484,12	576.982,74 62.085.820,10 76.104.145,35

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen:	23 Nov. 1935	30 Nov. 1935
Saldo Javasche Bank	f 536.000,—	f 1.404.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst Betaalmiddelen in 's Lands kas	288.000,—	724.000,—
Verplichtingen:	60.676.000,—	60.676.000,—
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. Schatkistpromessen	126.354.000,—	126.963.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank. Voorschot van de Javasche Bank	714.000,— 849.000,—	714.000,— 678.000,—

SURINAAMSCH-BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. reke-ningen ¹)
2 Nov. 1935..	783	1.186	468	567	1.630
26 Oct. 1935..	790	1.061	478	568	1.684
19 „ 1935..	786	1.060	479	565	1.706
12 „ 1935..	787	1.089	528	560	1.704
5 „ 1935..	791	1.149	495	566	1.710
5 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

¹) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 2 December 1935.

Activa.		
Binnel. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	(Hfdbk. f 34.048.372,76 Bijbnk. „ 653.518,13 Ag.sch. „ 3.185.888,55	f 37.887.779,44
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„ 1.077.500,—	—
Idem eigen portef.	„ —	—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„ —	1.077.500,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	(Hfdbk. f 93.464.680,95 ¹ Bijbnk. „ 6.889.609,56 Ag.sch. „ 36.089.460,65	f 136.443.751,16
Op Effecten	„ f 129.856.096,58 ¹	—
Op Goederen en Spec.	„ 6.587.654,58	136.443.751,16 ¹
Voorschotten a. h. Rijk	„ 15.000.000,—	—
Munt, Goud	„ f 132.597.765,—	—
Muntmat., Goud	„ 495.507.179,08	—
Munt, Zilver, enz.	„ f 628.104.944,08	—
Muntmat., Zilver	„ 19.773.725,03	—
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„ 39.604.007,08	—
Gebouwen en Meub. der Bank	„ 4.600.000,—	—
Diverse rekeningen	„ 4.803.388,26	—
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	„ 15.486.148,55	—
		f 902.781.243,60

Passiva.

Kapitaal	„ f 20.000.000,—
Reservefonds	„ 4.049.884,01
Bijzondere reserve	„ 5.675.000,—
Pensioenfonds	„ 9.948.923,60
Bankbiljetten in omloop	„ 816.807.630,—
Bankassignatiën in omloop	„ 98.686,60
Rek.-Cour. (Het Rijk saldo's: (Anderen „ 42.120.570,81	„ 42.120.570,81
Diverse rekeningen	„ 4.080.548,58
	f 902.781.243,60

Beschikbaar metaalsaldo	f 305.343.291,96
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„ 763.358.230,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	„ 7.000.000,—

¹) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 71.153.775,— ²) Waarvan in het buitenland „ 68.120.953,77

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
2 Dec. '35	132598	495.507	816.808	42.219	305.343	75
25 Nov. '35	132598	495.402	787.088	74.502	305.075	75
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen ¹)
2 Dec. 1935	37.888	7.000	136.444	1.077	4.803
25 Nov. 1935	40.365	7.000	136.886	1.077	3.522
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
30 Nov. '35 ²)	102.630	—	157.230	22.240	30.842
23 „ '35 ²)	102.470	—	157.790	18.650	31.894
2 Nov. 1935	75.017	22.386	162.285	16.721	25.800
26 Oct. 1935	80.516	22.451	160.017	20.921	30.593
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Belee-ningen	Diverse reke-ningen ¹)	Dek-kings-percentage
30 Nov. '35 ²)	2.910	75.210	—	10.690	57
23 „ '35 ²)	3.000	72.710	—	10.240	58
2 Nov. 1935	2.190	10.533	55.383	10.060	54
26 Oct. 1935	1.981	10.370	56.956	11.440	57
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹) Sluftp. activa. ²) Cijfers telegrafisch ontvangen.